

”Pääsiäisvaelluksella oli ihanaa”

Päivähoidon uskontokasvatus ja lasten kokemuksia pääsiäisvaelluksesta

Pirita Bucht

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö

Lapset ja nuoret
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Pirita Bucht
Opinnäytetyön nimi:	”Pääsiäisvaelluksella oli ihanaa” Päivähoidon uskontokasvatus ja lasten kokemuksia pääsiäisvaelluksesta
Sivuja (+liitteitä):	48 (+3)
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut selvittää lasten kokemuksia Rovaniemen seurakunnan järjestämästä pääsiäisvaelluksesta. Pääsiäisvaellus on osa päivähoidon uskontokasvatusta, joten olen selvittänyt, mistä muista asioista päivähoidon uskontokasvatus muodostuu, lapsen kokemuksia uskontokasvatuksesta sekä päivähoidon ja seurakunnan nykyisiä ja tulevia yhteistyömuotoja Rovaniemellä.</p> <p>Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä on päivähoidon uskontokasvatus. Teoriaosuudessa olen käsitellyt päivähoidon ja esiopetuksen uskontokasvatuksen lähtökohtia ja perusteita, joita ovat uskonnonvapauslaki, laki lasten päivähoidosta sekä varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetussuunnitelma. Olen käsitellyt myös uskontokasvatuksen tehtävää ja toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä, Rovaniemen kaupungin päivähoidon ja seurakunnan nykyisiä ja tulevia yhteistyön muotoja sekä lapsen ajattelun kehitystä.</p> <p>Opinnäytetyöni tiedonantajina olivat yhden päiväkotiryhmän 4-6-vuotiaat lapset sekä lastentarhanopettajat. Aineistossa kuvaan lasten kokemuksia pääsiäisvaelluksesta sekä lastentarhanopettajien ajatuksia uskontokasvatuksesta sekä yhteistyöstä seurakunnan kanssa. Olen käyttänyt opinnäytetyössäni kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä: havainnointia, teemahaastattelua, kyselylomaketta sekä piirtämistä. Havainnoin lapsiryhmää pääsiäisvaelluksella, jonka jälkeen lapset piirsivät pääsiäisvaelluksesta. Lasten vanhemmille jaettiin kyselylomake, johon he saivat kirjoittaa lasten kotona kertomia ajatuksia pääsiäisvaelluksesta. Lastentarhanopettajien haastattelun toteutin parihaastatteluna.</p> <p>Lasten sekä lastentarhanopettajien mielestä pääsiäisvaellus oli hyvä. Näytelmässä kerrotaan konkreettisella tavalla pääsiäisen tapahtumista. Pääsiäisvaelluksen lisäksi uskontokasvatus rakentuu muista kirkollisista juhlapyhistä, lapsen kysymyksiin liittyvistä teemoista sekä omaan uskontoon tutustumisesta. Seurakunta haluaa tukea päivähoidon uskontokasvatusta, mitä arvostetaan.</p>	
Asiasanat:	Pääsiäisvaellus, lapsen kokemus, päivähoidon ja esiopetuksen uskontokasvatus, yhteistyö

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Author:	Pirita Bucht
Title:	“ The Passion Play was wonderful” Religious education in day care and children's experiences of the Passion Play
Pages (+appendixes)	49 (+3)
<p>The aim of my Bachelor's thesis has been to study children's experiences on the Passion Play organized by Rovaniemi parish. The Passion Play is a part of the religious education, and I have also researched what other themes are included in the religious education in daycare, what are children's experiences of religious themes and what is the current state of religious education in daycare in Rovaniemi and its collaboration with the local parish.</p> <p>The theoretical framework of my Bachelor's thesis is the religious education in daycare. In the theoretical part of the thesis I clarify the basis and fundamentals of religious education in daycare and preschool: the law of the freedom of religion, the law of children's daycare, and the curriculum in early childhood education and preschool. Also, I have covered the purpose of the religious education and its execution, the current state and the future plans of collaboration of Rovaniemi city daycare and the local parish and the development of a child's cognition.</p> <p>The informants in this thesis are the children of a day care center, aged 4-6 years, and kindergarten teachers. The material describes children's experiences of the Passion Play, and the ideas of kindergarten teachers about religious education and collaboration with the parish. I have used qualitative methods: observation, theme interview, questionnaire and drawing. I observed the group of children when they took part in the Passion Play, after which they made drawings about the Passion Play. Their parents received a questionnaire which they filled in based on their children's thoughts of the Passion Play. The kindergarten teachers were interviewed in pairs.</p> <p>Both the children and the kindergarten teachers thought that the Passion Play was good. The play tells the events of Easter in a tangible way. In addition to the Passion Play, the religious education consists of other religious holidays, themes related to children's own questions and introduction to the child's own religion. The parish aims to support the religious education in daycare and the support is much appreciated.</p>	
Key words: Passion Play, children's experiences, religious education in daycare and preschool, collaboration.	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 PÄIVÄHOIDON USKONTOKASVATUS	7
2.1 Uskontokasvatuksen perusteet ja lähtökohdat	7
2.2 Uskontokasvatuksen tehtävä	9
2.3 Uskontokasvatuksen toteuttaminen	11
3 PÄIVÄHOIDON JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖ USKONTOKASVATUKSESSA	14
3.1 Päivähoidon ja seurakunnan yhteistyö Rovaniemellä	14
3.2 Uskontokasvatuksen mentorointi	16
3.3 Pääsiäisvaellus	17
4 LAPSEN AJATTELUN KEHITYS	19
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSMENETELMÄT	20
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tiedonantajien valinta	20
5.2 Havainnointi	21
5.3 Piirtäminen	22
5.4 Kysely	23
5.5 Haastattelu tutkimusmenetelmänä	24
5.6 Lastentarhanopettajien haastattelun toteutus	25
5.7 Sisällönanalyysi	26
6 TULOKSIA	28
6.1 Pääsiäisvaellus lasten silmin	28
6.2 Lasten ja aikuisten ajatuksia pääsiäisvaelluksesta	36
6.3 Päivähoidon uskontokasvatus	37
7 YHTEENVETO	40
8 POHDINTA	44
LÄHTEET	46
LIITELUETTELO	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni lähti liikkeelle kysymyksestä ”Mitä ne lapset sano?”. Kysymyksen esittivät Rovaniemen seurakunnan pääsiäisvaelluksen vapaaehtoiset roolihenkilöt. Kysymyksen seurauksena Rovaniemen evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa tehtiin hankesopimus (liite 1), jonka tarkoituksena oli koota lasten kokemuksia pääsiäisvaelluksesta. Pääsiäisvaellus on tarkoitettu päiväkotiryhmille ja alakoulujen luokille. Opinnäytetyöni teoreettiseksi viitekehyyksi muodostui päivähoidon uskontokasvatus, josta pääsiäisvaellus on yksi muoto. Tiedonantajina ovat olleet yhden päiväkotiryhmän lapset ja lastentarhanopettajat, jotka osallistuivat keväällä 2011 Rovaniemen seurakunnan järjestämään pääsiäisvaellukseen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut selvittää, mitä on päivähoidon uskontokasvatus, lapsen kokemuksia uskontokasvatuksesta sekä päivähoidon ja seurakunnan nykyisiä ja tulevia yhteistyömuotoja Rovaniemellä. Seurakunta haluaa olla tukemassa päivähoiton uskontokasvatusta, mutta vastuu uskontokasvatuksen toteuttamisesta kuuluu päivähoidolle.

Teoriaa kootessani törmäsin uskontokasvatuksen toteuttamisen ongelmaan. Vain osa päivähoiton henkilökunnasta haluaa sitoutua uskontokasvatukseen, vaikka sille on perusteet laissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä esiopetussuunnitelmassa. Seurauksena on ollut, että uskontokasvatusta ei ole toteutettu tai se on jätetty seurakunnan vastuulle. Tästä syystä lähdin pohtimaan, miten uskontokasvatusta voidaan itse toteuttaa päiväkohteissa ottaen huomioon nykyiset pedagogiset painotukset, jotka sekä puoltavat että luovat mahdollisuuksia uskontokasvatuksen toteuttamiselle. Halusin selvittää, mitä muuta päivähoiton uskontokasvatus voi olla seurakunnan järjestämien kirkkohetkien, pyhäkoulujen ja pääsiäisvaelluksen lisäksi.

Lapsen ääni tulee kuuluviin luvussa 6, johon olen kerännyt lasten ajatuksia ja piirustuksia vuoden 2011 pääsiäisvaelluksesta. Aineiston tarkoituksena on auttaa seurakuntaa pääsiäisvaelluksen kehittämisessä. Lopputulos on, että pääsiäisvaelluksella on edelleen paikkansa päiväkotien ja koulujen uskontokasvatuksen tukena: näytelmä kertoo pääsiäistapahtumista lapsentajuisesti. Joitakin yksittäisiä kommentteja voidaan käyttää lavastuksen suunnitteluun tai käsikirjoituksen muokkaamiseen.

Opinnäytetyöni kysymykset koskevat ihmisiä ja heidän maailmaansa, joten se on kvalitatiivinen eli laadullinen. Ihmisten maailmaa kutsutaan myös elämismaailmaksi, jossa tarkastellaan ihmisten toimintaa, sosiaalisia suhteita, yhteisöjen toimintaa ja päämääriä. (Varto 1992, 23-24.) Laadullisista tutkimusmenetelmistä olen käyttänyt opinnäytetyössäni havainnointia, teemahaastatteluita sekä kyselyä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Lasten ajatuksia pääsiäisvaelluksesta keräsin myös ei-sanallisella menetelmällä – piirtämällä. Olen analysoinut aineiston sisällönanalyysilla.

Käytän pääsiäisvaellukseen osallistuneessa lapsiryhmästä nimitystä päiväkotiryhmä, koska siihen kuului sekä neljävuotiaita lapsia että esikoululaisia. Uskontokasvatusta käsittelem varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman näkökulmasta. Päivähoidon henkilökunnalla ja henkilöstöllä sekä luvussa 3.2 varhaiskasvattajalla tarkoitan opinnäytetyössäni päiväkodin kasvatusvastuullisia työntekijöitä eli lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia.

Opinnäytetyöni aihe nousi keskusteluista työkavereiden kanssa. Olen työskennellyt Rovaniemen seurakunnassa nuorisotyönohjaajana vuoden 2002 lopusta alkaen. Sosionomiopinnoissani olen suuntautunut varhaiskasvatukseen, joten opinnäytetyöni aiheen piti käsitellä varhaiskasvatusta saadakseni lastentarhanopettajan pätevyyden. Opinnäytetyöprosessini on kestänyt reilun vuoden ja se on ollut mielenkiintoinen. Se on ollut henkilökohtainen kasvu-prosessi seurakunnan nuorisotyönohjaajasta lastentarhanopettajaksi.

2 PÄIVÄHOIDON USKONTOKASVATUS

Uskonnolla on merkittävä rooli yhteiskunnassamme, joka rakentuu pitkän historian pohjalta kristillisille arvoille (Kangasmaa & Petäjä & Vuorelma 2008, 36). Kalenterivuotemme aikana on useita kirkollisia juhlapyhiä, joista suurimpia ovat joulun ja pääsiäisen. Ne välittävät paljon kansallista kulttuuria perinteineen ja tapoineen, joihin lapsella on oikeus tutustua. Perinteiden ja tapojen omaksuminen liittyy lapsen osaksi sukupolvien välistä ketjua. (Mattiila 2008, 64.)

2.1 Uskontokasvatuksen perusteet ja lähtökohdat

Uskonnonvapauslaki antaa lapselle ja hänen perheelleen oikeuden saada uskontokasvatusta päivähoitossa ja esikoulussa. Se antaa myös vapauden olla osallistumatta siihen. (Mattiila 2008, 62.) Uskontokasvatuksesta on säädetty myös laissa lasten päivähoitosta.

Uskontokasvatus lasten päivähoitosta säädettyssä laissa:

Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, 2 a § (25.3.1983/304), hakupäivä 25.2.2012.)

Kulttuuriperinteen välittämisen lisäksi uskontokasvatusta pidetään merkittävänä tekijänä yksilön identiteetin kehittymisen kannalta. Se auttaa yksilöä rakentamaan arvo- ja katsomusjärjestelmää sekä antaa lapselle valmiuksia ymmärtää ympäröivää uskonnollista ja katsomuksellista todellisuutta. (Kallioniemi 2008, 16.)

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa uskontokasvatuksesta käytetään nimitystä uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio.

Uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteesen sekä tapoihin ja käytäntöihin perehdytään. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Lapsen herkkyyttä ja kykyä

ymmärtää sanatonta ja symbolista kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan. Lapsia lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan vanhempien kanssa uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä. (Stakes 2005, 29, hakupäivä 28.1.2011.)

Esiopetuksessa uskontokasvatus kuuluu etiikka ja katsomus –orientaatioon. Orientaatio muodostuu etiikasta, kulttuurisesta katsomuskasvatuksesta sekä joko uskontokasvatuksesta, elämäkatsomustietokasvatuksesta tai muusta opetuksesta. Etiikka on kaiken toiminnan läpäisevä periaate ja se on kaikille lapsille yhteistä. Sen tavoitteena on kehittää lapsen itsetuntoa ja eettistä ajattelua. Kulttuurinen katsomuskasvatus on myös kaikille yhteistä. Lapset saavat tutustua omaan sekä ryhmän muiden lasten uskontojen ja katsomusten tapoihin ja näin kehittää katsomuksellista ajatteluaan. Kulttuurisella katsomuskasvatuksella on yleisivistävä merkitys. (Opetushallitus 2008, 14-15, hakupäivä 25.2.2012.) Uskontokasvatuksen myötä lapsella on mahdollisuus tutustua tarkemmin omaan uskontoon. Uskontokasvatuksen tavoitteena on, että esikoululaisella on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita, joita ovat arjen lähimmäisyys, kirkkovuoden juhliin liittyvät perinteet ja sisällöt sekä uskonnon keskeiset sisällöt. (Petäjä 2008, 129; Kallioniemi 2008, 20; Mattilan 2008, 68.)

Uskontokasvatus esiopetuksen etiikka- ja katsomus orientaatiossa:

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin. (Opetushallitus 2010, 15, hakupäivä 25.2.2012.)

Arto Kallioniemi (2005, 25; 2008, 21) korostaa päivähoidon ja esiopetuksen uskontokasvatuksen merkitystä, koska uskonnonopetus jatkuu alkuopetuksessa. Lapsen kannalta on mielekästä, että päivähoidon, esiopetuksen ja alkuopetuksen uskontokasvatuksen välillä luonteva jatkumo. Koulumaailmaa varten lapsi tarvitsee pohjatietoa ja herkkyyttä uskonnollisia ja katsomuksellisia teemoja kohtaan.

Koulun uskonnonopetuksen tavoitteita ovat

1. Perehdyttää omaan uskontoon
2. Perehdyttää suomalaiseen katsomusperinteeseen
3. Tutustuttaa muihin uskontoihin
4. Auttaa ymmärtämään uskontojen kulttuurista ja inhimillistä merkitystä
5. Kasvattaa eettisyyteen ja auttaa ymmärtämään uskonnon eettistä ulottuvuutta. (Kallioniemi 2008, 21.)

Uskontokasvatuksen toteuttaminen päivähoidossa ja esikoulussa ei ole itsestään selvä asia, vaikka sille on vankat perusteet laissa, varhaiskasvatussuunnitelmassa ja esiopetussuunnitelmassa. Tutkimusten mukaan päivähoidon henkilöstö kokee uskontokasvatuksen vaikeaksi aiheeksi. He kokevat epävarmuutta uskontokasvattajan roolista, mikä johtuu uskontokasvatukseen liittyvän koulutuksen vähyydestä sekä päiväkotiryhmien monikulttuurisuudesta. (Mattila 2008, 63.) Samaan tulokseen on tullut Ellen Berg (2009, 117) Pro gradu -tutkielmassaan: epävarmuus johtuu koulutuksen puutteesta tai aihe on työntekijällä vieras henkilökohtaisista syistä johtuen. Arto Kallioniemen (2008, 22) mukaan osa päivähoidon henkilöstöstä kokee uskontokasvatuksen vaikeaksi aiheeksi, koska he liittävät uskontokasvatuksen uskonnolliseen toimintaan, mikä ei ole ollut yhteiskunnan uskontokasvatuksen tehtävä vuosikymmeniin. Uskontokasvatus kuuluu yhteiskunnan kasvatusjärjestelmään ja sen tehtävänä on kulttuurisen, uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen tarjoaminen. Uskonnollinen toiminta kuuluu kastekasvatukseen, joka on kirkon ja perheiden tehtävä. (Petäjä 2008, 122.)

2.2 Uskontokasvatuksen tehtävä

Suomi on monikulttuurinen yhteiskunta, jossa omaan uskontoon tutustuminen on uskontokasvatuksen keskeinen tehtävä. Kulttuuriperinteen tunteminen tarkoittaa mm. kirkkovuoden ja suomalaisen kulttuurin juhlaperinteitä, mutta myös muiden kulttuuriperinteeseen tutustumista. Oman taustan tunteminen ja kunnioittaminen antaa mahdollisuuden tutustua turvallisesti toisiin katsomuksellisiin kulttuuriperinteisiin, mikä edesauttaa niiden ymmärtämistä ja kunnioittamista. (Kallioniemi 2008, 23.) Päivähoidon ja esiopetuksen uskontokasvatus antaa lapselle valmiuksia kohdata uskontoon liittyviä asioita: se on tiedon ja kokemusten välittämistä. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokainen on ainutlaatuinen, arvokas ja rakastettu. Uskontokasvatus tukee lasta, jotta hän ymmärtää oman ainutlaatuisen arvonsa ja saa kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta, mikä antaa pohjan toisten kunnioittamiseen ja kohtaamiseen, minkä myötä voimme hyväksyä toisemme erilaisista taustoista riippumatta sekä elää yhdessä ja ystäväystyä. (Kangasmaa ym. 2008, 38; Kokkonen 2008, 79; Komulainen 2008, 31, 33; Kallioniemi 2008, 23; Mattila 2008, 62, 64.)

Useat esiopettajat ovat kokeneet uskontokasvatuksen vaikeaksi lapsiryhmissä, joissa on eri uskontojen edustajia tai uskontokuntiin kuulumattomia lapsia. He eivät pidä lapsiryhmän jakamista mielekkäänä, mutta se on nähty ainoana keinona kunnioittaa jokaisen lapsen ja hänen perheensä vakaumusta. (Kallioniemi 2008, 20). Ellen Berg (2009, 117) on haastatellut Pro gradu -tutkielmassaan yhdeksää rovaniemeläistä lastentarhanopettajaa. Heidän mukaansa uskontokasvatuksen haasteita ovat juuri monikulttuurisuus sekä ihmisten negatiivinen asennoituminen uskontokasvatusta kohtaan. Uskontokasvatus haastaakin aikuisen hyväksymään omat tunteensa ja kokemuksensa omasta ja muiden uskonnoista. Uskontokasvatus ei ole vain ylhäältä päin ohjattua opetusta vaan aikuisen ja lapsen yhteistä ihmettelyä, kyselyä ja pohdintaa elämän peruskysymyksien äärellä, mikä on osa jokaisen ihmisen kasvua. Pohdinta auttaa lasta rakentamaan omaa maailmankuvaansa. (Kangasmaa ym. 2008, 38; Mattila 2008, 64.)

Sirkka Mattila (2008, 65) on pohtinut uskontokasvatusta monikulttuurisuuden näkökulmasta. Hän myöntääkin monikulttuurisuuden tuovan haasteita uskontokasvatuksen toteuttamiseen. Hänen mukaansa jokaisella on oikeus viettää omaan uskontoonsa tai katsomukseensa kuuluvia juhlia. Ratkaisuna ei ole, että juhlat jätetään viettämättä, koska juhlien kautta lapsilla on mahdollisuus tutustua erilaisiin juhlaperinteisiin ja tapoihin. Maahanmuuttajien on tärkeää tietää uuden kotimaansa tapoja ja kulttuureja, koska se lisää turvallisuuden tunnetta ja integroitumista uuteen yhteiskuntaan. Aikuisen tehtävänä on olla avarakatseinen, tutustua erilaisiin perinteisiin ja suhtautua niihin arvostavasti. Lapsi on luonnostaan utelias, avoin ja ennakkoluuloton kohdatessaan uusia asioita. Siksi tutustuminen toisiin uskontoihin on mielekästä aloittaa jo lapsena. (Mattila 2008, 65,66.) Lapsi tarvitsee kuitenkin aikuisen tukea tutustuessaan omaan ja toisten tapoihin hahmottaa maailmaa. Vaikka lapsella on mahdollisuus tutustua erilaisiin maailmankatsomuksiin, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen uskontokasvatuksen perustehtävänä on tukea lapsen omaan uskontoon tutustumista. Uskontokasvatus ei voi olla yleistä uskontokasvatusta, koska uskonnot ovat erilaisia. Sen pitää kuitenkin olla luonteeltaan avointa ja läpinäkyvää sekä perustua johonkin traditioon. (Komulainen 2008, 32-33.)

2.3 Uskontokasvatuksen toteuttaminen

Sirkka Mattilan (2008, 63) ja Arto Kallioniemen (2008, 22) mukaan osa päivähoidon henkilöstöstä kokee uskontokasvatuksen vaikeaksi aiheeksi. Päivähoidossa tilanne on ratkaistu joko siten, että vastuu on siirretty seurakunnille tai uskontokasvatus on unohdettu kokonaan. Kumpikaan ratkaisu ei ole lapsen kannalta oikea: hänellä on oikeus uskontokasvatukseen, jonka tehtävänä on välittää kulttuuriperintöä ja auttaa lasta tutustumaan omaan uskontoonsa. Toisaalta uskontokasvatus pitää nähdä toimintatuokioita ja juhlia laajempänä kokonaisuutena, joka vaatii aikuiselta herkkyyttä tarttua lapsen kysymyksiin arjen tilanteissa. (Mattila 2008, 63.) Koska päivähoidon uskontokasvatuksen luonne on yleissivistävä, ei uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ohjaus vaadi varhaiskasvattajalta tiettyä vakaumusta (Petäjä 2008, 122, 124). Kuitenkin Ellen Bergin (2009, 117) haastatteleminen lastentarhanopettajien kokemus on, että henkilökohtainen vakaumus tekee uskontokasvatuksesta luontevampaa.

Ensi arvoisen tärkeää uskontokasvatuksessa on avoimuus ja läpinäkyvyys, kuten Jyri Komulainen (2008, 32) kirjoittaa. Se tarkoittaa, että lapsen varhaiskasvatuskeskustelussa päivähoidon henkilöstön tehtävänä on avata vanhemmille, millaisiin arvoihin ja kasvatuskulttuuriin päiväkodissa on sitouduttu sekä miten uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio toteutuu päiväkotiryhmässä (Kangasmaa ym. 2008, 40, Mattila 2008, 63). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Stakes 2005, 31, hakupäivä 28.1.2011) korostaa lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön välistä kasvatuskumppanuutta, joka perustuu lapsen hyvinvointiin, tarpeisiin, etuun ja oikeuksiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman mukaan uskontokasvatuksen voi karkeasti jakaa seuraaviin kokonaisuuksiin: kirkollisiin juhlapyhiin liittyvät kertomukset, perinteet ja tavat; lapsen kysymyksiin tarttuminen ja yhteinen pohdinta aikuisen ja muiden lasten kanssa; oman uskonnon keskeisiin sisältöihin tutustuminen sekä hiljentymisen. Uskontokasvatuksen periaatteena on, että se tukee lapsen kokemus- ja elämysmaailmaa. Toteutuksen periaatteita ovat elämyksellisyys, havainnollisuus ja toiminnallisuus. (Kallioniemi 2005, 28-29.)

Tutkimusten mukaan päivähoidon uskontokasvatus painottuu usein juhlapyhiin (Mattila 2008, 64; Berg 2009, 116). Uskontokasvatus on luontevaa liittää juhlapyhiin, koska monet juhlapyhät näkyvät lapsen ympäristössä ja arjessa. Kirkkovuosi toimiikin hyvänä pohjana uskontokasvatuksessa tuoden siihen sisältöä ja ideoita. Kun lapset otetaan mukaan juhlien valmisteluun, lapselle syntyy kokemus osallisuudesta ja siitä, että hän saa tehdä jotain tärkeää. Päivähoidossa ja esiopetuksessa uskontokasvatusta voidaan toteuttaa lapsilähtöisesti yhdessä lasten kanssa, ja seurakunnan järjestämät tapahtumat esim. joulun- ja pääsiäiskirkot sekä pääsiäisvaellus täydentävät uskontokasvatuksen vuosisuunnitelmaa. (Mattila 2008, 65.)

Lapsilähtöinen uskontokasvatus tarkoittaa lapsen mielipiteiden ja näkemysten huomioimista ja kunnioittamista. Lapsilähtöinen työote tarttuu lapsen kysymyksiin ja ajatuksiin. (Kokkonen 2008, 76.) Lapsilähtöisyys on päivähoidon henkilöstön valitsema pedagoginen painotus, jonka mukaan he toimivat päivähoidon arjessa (Mikkola & Nivalainen 2009, 26). Päivähoidon henkilöstö tuntee lapset parhaiten ja tietää lasten ajankohtaiset kysymykset. Niinpä heillä on mahdollisuus tarttua myös lapsen uskontoon liittyviin ajatuksiin ja kokemuksiin. (Mattila 2008, 63, 65.) Tutun aikuisen seurassa lapsi uskaltaa olla oma itsensä, kertoa kokemuksistaan ja hän pystyy käsittelemään asioita syvällisesti ja monipuolisesti (Mikkola & Nivalainen 2009, 31; Mattila 2008, 63). Arto Kallioniemikin (2005, 28, 29) korostaa pienten lasten kohdalla vuorovaikutuksen merkitystä, jossa lapsi ja aikuinen tekevät ja jakavat asioita yhdessä. Kun lapsi kertoo havainnoistaan ja kokemuksistaan, turvallinen ilmapiiri mahdollistaa asioiden syvällisen pohdiskelun. Aikuisen aito kiinnostus lasta kohtaan herättää lapsessa tunteen, että hänestä välitetään, mikä edistää lapsen oppimista.

Uskontokasvatus pitäisi nähdä prosessina, jonka myötä uskonto voidaan nähdä osana elämää. Uskontokasvatuksen toteuttamisessa tärkeitä asioita ovat juhlien ja lapsilähtöisen toiminnan lisäksi hiljentyminen ja tarinat. Tarinat voivat olla Raamatun kertomuksia tai muita opettavia tarinoita. Niiden opetuksellisen näkökulman selittäminen ei ole päivähoidon eikä esiopetuksen ensisijainen tehtävä, elleivät lapset sitä erikseen kysy. (Kokkonen 2008, 78.)

Kaikkienensa on tärkeää, että lapselle välittyy uskonnosta positiivinen kuva, johon vaikuttavat tradition välittäjän eli päivähoiton työntekijän rooli, ympäristötekijät sekä yhteiskunnan ja kulttuurin arvomaailma. Oppimisen kannalta on merkittävää, että ympäristö on lapselle henkisesti turvallinen ja mielekäs eikä siinä ole muita virikkeitä. (Holm 2005, 61, 65, 74.) Ajankohtaa valittaessa otetaan huomioon lapsen vireystila (Holm 2005, 65), joka on parhaimmillaan aamupäivällä (Mikkola & Nivalainen 2009, 35). Tradition välittämisen kannalta pysyvillä ihmissuhteilla on suurempi merkitys kuin tilapäisillä vierailijoilla. Kun lapsen ja työntekijän välillä on positiivinen ja turvallinen suhde, myös uskontoon liittyvästä traditiosta välittyy lapselle positiivinen kuva. Yhteiskunnan ja kulttuurin arvot ja arvoissa olevat ristiriidat voivat vaikuttaa uskontokasvattajan asenteisiin ja hänen tapansa välittää traditiota. (Holm 2005, 65-66.)

3 PÄIVÄHOIDON JA SEURAKUNNAN YHTEISTYÖ USKONTOKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (Stakes 2005, 10, hakupäivä 28.1.2012) seurakunta määrittää päivähoidon yhdeksi yhteistyötahoksi. On tärkeää ymmärtää päivähoidon ja seurakunnan uskontokasvatuksen tehtävien ja tavoitteiden erot. Päivähoidon uskontokasvatus on yleissivistävää, seurakunnan oma varhaiskasvatus perustuu kristilliseen eli kastekasvatukseen. (Petäjä 2008, 122, 124, 126.)

3.1 Päivähoidon ja seurakunnan yhteistyö Rovaniemellä

Essi Maaninka (2003) on pohtinut opinnäytetyössään Rovaniemen kaupungin päivähoidon uskontokasvatusta. Hänen opinnäytetyönsä tavoitteena on ollut kuvata, miten uskontokasvatusta toteutetaan Rovaniemellä, ja millaista yhteistyötä päiväkodeilla on vanhempien, seurakunnan sekä muiden uskontokuntien kanssa. Hän on haastatellut kahdeksaa esiopetuksesta vastaavaa lastentarhaopettajaa. (Maaninka 2003, 1.) Opinnäytetyöni kannalta merkittävä teema on päivähoidon ja seurakunnan välinen yhteistyö. Yhteistyö on painottunut uskontokasvatuksen toteuttamiseen: seurakunnan työntekijöiden vierailuihin päiväkodeissa, päiväkotien osallistumisiin seurakunnan tilaisuuksiin sekä seurakunnan järjestämiin koulutuksiin päivähoidon henkilökunnalle. Haastatteluissa oli käynyt ilmi, että päiväkodeissa oltiin yhteistyöhön tyytyväisiä. Lastentarhanopettajat olivat kuitenkin toivoneet koulutusta, josta he saisivat vinkkejä ja rohkeutta päivähoidon uskontokasvatuksen toteuttamiseen esim. Raamatun kertomusten kertomiseen sekä valmiuksia kohdata perheitä elämäntilanteiden muutoksissa. (Maaninka 2003, 56-57.) Ellen Bergin Pro Gradu -tutkielmassa (2009, 116, 119) lastentarhanopettajat kaipasivat myös tietoa erilaisista uskontokasvatuksen menetelmistä sekä monikulttuurisuudesta. Toisaalta osa lastentarhanopettajista oli osallistunut seurakunnan järjestämiin koulutuksiin, joita Maaningan opinnäytetyössä kaivattiin, ja oli koulutuksen ansiosta saanut rohkeutta toteuttaa uskontokasvatusta itsenäisesti.

Marja Pesonen (2008, 103) jakaa päivähoidon ja seurakunnan yhteistyön kolmeen osaan: uskontokasvatuksen toteuttamiseen, hallinnolliseen yhteistyöhön sekä uskontokasvatuksen mentorointiin. Yhteistyö uskontokasvatuksen toteuttamisessa tarkoittaa seurakunnan lapsille järjestämiä kirkkohetkiä, vierailuita ja tapahtumia sekä päivähoidon henkilökunnalle järjestettyjä koulutuksia (Petäjä 2008, 126; Pesonen 2008, 113).

Rovaniemen seurakunnan lapsityönohjaaja Seija Luomarannan (2012) mukaan vuosien varrella seurakunta on järjestänyt päivähoidon henkilökunnalle päiväkahvikoulutuksia, muita lyhyitä koulutuksia sekä lapsen uskontokasvatuksen kursseja. Lapsen uskontokasvatuksen kurssille osallistui pieni, mutta aktiivinen joukko. Usein päiväkodeista on ollut vain yksi työntekijä, jolloin hän on jäänyt päiväkodissa asiansa kanssa yksin. Uskontokasvatuksen toteuttaminen edellyttää useamman työntekijän sitoutumista. Lapsen suru -koulutus on järjestetty useamman kerran ja se on ollut joka kerta täysi. Viime vuosina koulutuksia ei ole järjestetty, koska Luomarannan kokemus on ollut, että työntekijöiden on ollut vaikea osallistua koulutuksiin arkipäivinä.

Rovaniemen seurakunta on viime vuosina tukenut päivähoidon uskontokasvatusta monin tavoin. Rovaniemen seurakunnan (2010, 7) Lapsi- ja perhetyön varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjassa todetaan, että seurakunta tiedottaa päiväkodeille mm. lasten kirkoista ja pääsiäisvaelluksesta 3-4 kertaa lähetettävän kirjeen muodossa. Päiväkodeille tilataan Pikukuvakilehti ja lahjoitetaan kristillistä kirjallisuutta uskontokasvatuksen tueksi mahdollisuuksien mukaan. Seurakunnan työntekijät vierailevat päiväkodeissa sekä järjestävät päivähoidon henkilöstölle koulutuspäiviä.

Seurakunnan pyhäkoulutyön ja muun lapsityön yhtenä tavoitteena on vuonna 2012 tukea päivähoidon ja alakoulujen henkilökuntaa lasten uskontokasvatuksessa. Päiväkoteja ja alakouluja kutsutaan lasten kirkkoihin 4-6 kertaa vuodessa sekä pääsiäisvaellukseen. Koulun aloittavat lapset kutsutaan siunattavaksi kirkkoon ja kappeleille seurakuntapiireittäin. Päiväkodeilla on pyhäkouluhetkiä n. kerran kuukaudessa. Päiväkodeilla on myös mahdollisuus lainata seurakunnasta materiaalia uskontokasvatuksen tueksi. Lapsiryhmille tarjotaan mahdollisuutta tehdä kirkkoretkiä. (Kerola 20.3.2012, sähköpostiviesti; Luomaranta 16.3.2012, sähköpostiviesti.)

Kirkkohetkiä järjestään Rovaniemen kirkossa ja kappeleilla Mikkelinpäivänä, jouluna, laskiaisena, pääsiäisenä, keväällä ja kesällä. Pyhäkouluhetkiä pidetään n. 10 päiväkotiryhmälle. Niiden tarkoituksena on antaa päivähoidon henkilökunnalle malli, miten uskontokasvatusta voi toteuttaa. Päiväkotiryhmien työntekijät eivät kuitenkaan ole halunneet harventaa tai luopua pyhäkouluhetkistä. Kaikki päiväkotiryhmät eivät voi lähteä päiväkodilta kappelille tai kirkkoon, joten on hyvä, että seurakunnan työntekijä vierailee lapsille tutussa ympäristössä, jolloin esim. pienen lapsen keskittyminen ei karkaa matkan tekoon tai uuden ympäristön ihmettelyyn vaan hän voi keskittyä pyhäkouluhetkeen. (Luomaranta 2012; Kerola 20.3.2012 sähköpostiviesti.)

Hallinnollinen yhteistyö tapahtuu päivähoidon hallinnosta vastaavien henkilöiden ja seurakunnan työntekijöiden välillä. Yhteistyön tavoitteena on linjata varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa yhteistyötä yhteistyö-, alue-, kuntien ja yksikkökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmaryhmissä sekä luoda pohjaa uskontokasvatuksen mentoroinnille. (Pesonen 2008, 108, 113.) Rovaniemen seurakunta kutsuu päivähoidon vastaavia yhteisiin keskusteluhetkiin. Päivähoidolta tullut viesti onkin, että yhteistyö Rovaniemen seurakunnan kanssa on päivähoidolle lisähyvä. (Luomaranta 2012.)

Mentorointi on tulevaisuuden yhteistyömuoto myös Rovaniemellä. Rovaniemen seurakunta kouluttaa vuoden 2012 aikana kahdeksan työntekijää päivähoidon uskontokasvatuksen mentororeiksi. Koulutuksessa olevien tavoitteena on tehdä esite, jossa kerrotaan päivähoidon ja seurakunnan nykyisistä toimiviksi havaituista yhteistyömuodoista sekä mentoroinnista. (Kerola, 2012.)

3.2 Uskontokasvatuksen mentorointi

Päivähoidon uskontokasvatuksessa mentorointi tarkoittaa kollegaohjausta päivähoidon ja seurakunnan työntekijän välillä. Se on vastavuoroinen vuorovaikutussuhde, joka perustuu kollegoiden väliseen luottamukseen, sitoutumiseen, aitouteen, joustavuuteen, reflektointiin ja vastavuoroiseen oppimiseen. Siinä molemmat jakavat kokemuksiaan ja näkemyksiään, kuitenkin niin, että painopiste on varhaiskasvattajan uskontokasvatukseen liittyvissä kysymyksissä ja ongelmissa. Mentorointi on menetelmä, josta tehdään suullinen ja kirjallinen

sopimus. Sille asetetaan tavoitteet ja se tapahtuu säännöllisesti 1-3 vuoden ajan tavoitteista riippuen. (Pesonen 2008, 104-106, 111-112.)

Käytännössä mentorointi tapahtuu päivähoidon arjessa ja sovituissa keskustelutuokioissa. Vuorovaikutussuhteen alussa toisiinsa tutustuminen tapahtuu luontevasti päiväkotiryhmän arjen keskellä, mutta syvälinen pohdiskelu vaatii rauhallista kahden keskitä keskusteluaikaa. (Petäjä 2008, 125.) Varhaiskasvattaja on itse vastuussa, millaiset tavoitteet hän asettaa omalle kasvulleen uskontokasvattajana. Mentorilta eli seurakunnan työntekijältä varhaiskasvattaja saa tukea ammattiosaamisensa ja asiantuntijuutensa kehittymiselle. Hän saa haasteita kasvuprosessiinsa sekä rohkaisua tulevaisuuden suunnitteluun. Mentoroinnin tavoitteena on, että varhaiskasvattaja saa positiivisen kokemuksen kuulemisesta tulemisesta ja se välittyy lapsille monipuolisina kokemuksina uskontokasvatuksesta sekä kuulluksi tulemisesta uskontoon liittyvien kokemusten ja kysymysten äärellä. (Pesonen 2008, 110-112.)

3.3 Pääsiäisvaellus

Rovaniemen seurakunta tukee päiväkotiryhmien ja alakoulujen luokkien uskontokasvatusta mm. pääsiäisvaelluksella. Seurakunta on kutsunut päiväkotiryhmiä ja koululuokkia pääsiäisvaellukselle vuodesta 1999 alkaen. Pääsiäisvaellus on näytelmä, joka kertoo Jeesuksen syntymästä, tapahtumista hänen elämässään sekä pääsiäistapahtumista, jotka päättyvät tyhjälle haudalle ylösnousemuskertomukseen. Pääsiäisvaellusta esitetään vuosittain kuutena arkipäivänä yhteensä n. 50 päiväkotiryhmälle ja koululuokalle Ounasrinteen kappelilla ja seurakuntakodilla. Palmusunnuntaina on seitsemän kaikille avointa esitystä. Pääsiäisvaellus rakentuu seitsemästä pysähdyspaikasta, joiden väliä ryhmä kulkee oppaan johdolla. (Luomaranta 2012.)

Joinakin vuosina pääsiäisvaelluksen lisäksi on järjestetty jouluvaelluksia. Seurakunnan resurssit eivät ole kuitenkaan riittäneet molempien tapahtumien vuosittaiseen organisointiin, joten seurakunnassa on päätetty keskittyä pääsiäisvaellukseen. Toisekseen joulun alla päiväkodeissa ja kouluissa valmistellaan omia juhlia, joten jouluvaelluksille ei ole ollut samanlaista kysyntää kuin pääsiäisvaellukselle. Joulun sanoman eli jouluevankeliumin liittäminen joulujuhliin on myös luontevaa, kun taas pääsiäisen aikaan päiväkodeissa ja kouluis-

sa ei ole juhlia, joihin pääsiäisen sanoman voisi liittää. Pääsiäiseen liittyvät kertomukset ovat myös vaikeasti avautuvia. (Luomaranta 2012). Haastattelemieni lastentarhanopettajien mielestä näyteltynä kertomukset jäävät paremmin lasten mieleen.

Pääsiäisvaellus antaa mahdollisuuden kertoa Jeesuksen elämästä muutakin kuin vain pääsiäistapahtumista. Kun lapsille kerrotaan kristinuskon symbolista rististä, pitää lapsille kertoa taustoista: kuka Jeesus oli, mitä Jeesukselle tapahtui, Jeesuksen kuolemasta ja keskeisimmästä asiasta – Jeesuksen ylösnousemuksesta, joka erottaa kristinuskon kaikista muista uskonnoista. (Luomaranta 2012.)

Pääsiäisvaelluksen käsikirjoitus on muokkautunut vuosien varrella. Jeesuksen elämästä kertovia kertomuksia on vaihdeltu ja vuorosanoja on muutettu. Pääsiäisvaellusta koordinoivat seurakunnan työntekijät, mutta se ei toteutuisi ilman vapaaehtoisia lavastajia ja roolihenkilöitä, joita tarvitaan yhtä näytöstä varten kymmenen. Kertomuksia valittaessa on otettu huomioon kohderyhmät, joista suurin on lapset. Jotta lapsille syntyy Jeesuksesta kokonaisempi kuva, kerrotaan pääsiäisvaelluksessa Jeesuksen elämästä niin, että lapsi ymmärtää Jeesuksen kasvaneen aikuiseksi. Ihmekertomukset on valittu siten, että ne avautuvat pienellekin lapselle, ja että lapsella on kertomuksessa samaistumisen kohde. Käsikirjoitukseen vaikuttavat saatavilla olevat roolihenkilöt sekä tilat, joissa pääsiäisvaellus toteutetaan. Joinkin vuosina mukana on ollut Sakkeus, joka on ollut suosittu. Sakkeus on pieni mies, joten roolihenkilöiksikin tarvitaan pienikokoisia miehiä, joita ei ole viime vuosina saatu, joten kertomus on jouduttu jättämään pois. (Luomaranta 2012.) Haastatteleman lastentarhanopettajat ovat kaivanneet kertomusta Sakkeuksesta.

4 LAPSEN AJATTELUN KEHITYS

Pääsiäisvaellus on suunnattu lapsille. Opinnäytetyöni tiedonantajina oli 4-6-vuotiaita päiväkotilapsia. Luvussa 4 tarkastelen, missä vaiheessa 4-6-vuotiaan lapsen ajattelun kehitys on, ja miten ajattelun kehitys vaikuttaa oppimiseen sekä lapsen tapaan hahmottaa ympäröivää maailmaa.

Kognitiivinen eli ajattelutoiminta tarkoittaa tiedon vastaanottamista ja hankkimista, muokkaamista ja tallentamista, tiedon käyttämistä toiminnassa sekä uuden tiedon luomisessa. Piaget jakaa lapsen kognitiivisen eli ajattelun kehityksen neljään vaiheeseen. Opinnäytetyössäni mukana olleet lapset ovat iältään 4-6-vuotiaita, jolloin Piaget'n mukaan lasten ajattelun kehitys on esioperationaalisessa vaiheessa. Esioperationaalinen kausi käsittää ikävuodet kahdesta noin seitsemään. Vaiheen keskeinen tuntomerkki on, että lapsi alkaa käyttää symbolisia representaatioita eli oppimaansa kieltä ajattelun apuvälineenä. (Takala A. & Takala M. 1988, 115, 117, 123.)

Lapsen kielenhallinta kehittyikin nopeasti esioperationaalisessa vaiheessa. Hänen ajattelunsa on konkreettista ja hyvin minäkeskeistä eikä lapsi ymmärrä kovin hyvin, että hänen oma näkökulmansa asiasta ei ole ainoa näkökulma. (Holm 2005, 58.) Esioperationaalisen kauden loppupuolisko (4-5/6 vuotta) Piaget kutsuu intuitiivisen ajattelun vaiheeksi, jolloin lapsella on jo monenlaista ajattelutoimintaa, mutta lapsen ajattelua ohjaavat pitkälti lapsen ympäristöstä oppimat ajattelumallit. Kun lapselle selitetään todellisuutta rationaalisesti, hän oppii jäsentämään kokemuksiaan samalla tavalla. Kun lapselle luetaan satuja ja kertomuksia, hän oppii erottamaan mielikuvitusmaailman säännöt todellisen maailman säännöistä. Lapsi alkaa ymmärtää aikuisten esittämiä syy-seuraussuhteita, joiden käyttöä hän harjoittelee välillä erehtyen. (Takala A. & Takala M. 1988, 124.) Lapsen ajattelutoiminnot perustuvat syy-seuraussuhteiden etsimisen ja löytämisen lisäksi vertaamiseen, yhtäläisyyksien ja erojen havaitsemiseen. Lapsen ajattelussa tärkeässä osassa ovat siis kielenhallinta sekä hänen tekemänsä havainnot. (Brotherus & Hytönen & Krokfors 2002, 80-81.) Lapsen kokemukset perustuvat hänen tekemiinsä havaintoihin ja kielen avulla lapsi muodostaa kokemuksistaan käsitteitä ja ajattelumalleja.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tiedonantajien valinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena on ollut kerätä lasten kokemuksia Rovaniemen seurakunnan järjestämästä pääsiäisvaelluksesta. Se on osa n. 50 päiväkotiryhmän ja alakoululuokan uskontokasvatusta. Uskontokasvatus on kuitenkin pääsiäisvaellusta laajempi kokonaisuus, joten olen selvittänyt, mitä on päivähoidon uskontokasvatus, lapsen kokemuksia uskontokasvatuksesta sekä päivähoidon ja seurakunnan nykyisiä ja tulevia yhteistyömuotoja Rovaniemellä.

Alunperin mietin opinnäytetyöhöni liittyviä kysymyksiä seurakunnan työntekijän näkökulmasta. Kristillisessä perinteessä kirkollisilla juhlapyhillä on suuri merkitys, joten tarkoituksenani oli pohtia, miten kirkollisia juhlia ja perinteitä käsitellään kunnallisessa päivähoidossa. Opinnäytetyöprosessin myötä aloin hahmottaa uskontokasvatusta päivähoidon näkökulmasta. Vaikka päivähoidon uskontokasvatus usein keskittyy kirkollisiin juhlapyhiin, se on vain osa päivähoidon uskontokasvatusta. Tästä johtuen olen tarkentanut ensimmäistä kysymyksen koskemaan uskontokasvatusta yleisesti, mitä päivähoidon uskontokasvatus on. Lapsen kokemuksia uskontokasvatuksesta olen kerännyt pääsiäisvaelluksen muodossa. Sen lisäksi olen selvittää päivähoidon ja seurakunnan välillä tehtävää yhteistyötä.

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Sen tavoitteena eivät ole tilastolliset yleistykset. Tästä johtuen laadullisessa tutkimuksessa tiedonantajien määrällä ei ole niinkään merkitystä vaan sillä, että he tietävät asiasta mahdollisimman paljon ja heillä on asiasta kokemusta. Tiedonantajien valinnan pitää olla harkittua ja heidän pitää olla tarkoitukseen sopivia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86.) Tutkimusaihe siis määrittää tiedonantajiksi valittavan joukon. Tehtävään valitaan henkilöitä, jotka edustavat tutkimuksen kannalta olennaista ryhmää. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 58-59, 83.) Jotta opinnäytetyöni kriteerinä ollut varhaiskasvatuksen näkökulma toteutui, tarvitsin tiedonantajiksi päiväkotiryhmän. Tiedonantajien valinnassa sain apua seurakunnan työntekijöiltä.

kijältä, joka otti vastaan päiväkotiryhmien ilmoittautumiset pääsiäisvaellukselle. Tiedonantajaksi sain päiväkotiryhmän, jonka lastentarhanopettajat ovat osallistuneet lasten kanssa pääsiäisvaellukselle vuosittain. Oletin lastentarhanopettajilla olevan ajatuksia pääsiäisvaelluksesta sekä muistoja lasten kokemuksista vuosien varrelta. Lasten osuutta edustivat päiväkotiryhmän 4-6-vuotiaat lapset. Heidän ajatuksensa ja kokemuksensa voivat hieman poiketa esimerkiksi kouluikäisten lasten ajatuksista, koska heidän ajattelun kehityksensä on eri vaiheessa. Opinnäytetyöni tiedonantajat edustivat kuitenkin yhtä pääsiäisvaelluksen kohde-ryhmää.

Lapset olivat siis opinnäytetyössäni merkittävässä tiedonantajien roolissa. Lapset ovat haastava joukko tiedonantajina tai tutkimuksen kohteena, joten valitsin useamman tutkimusmenetelmän selvittääkseni heidän kokemuksiaan pääsiäisvaelluksesta. Usean tutkimusmenetelmän käyttöä kutsutaan menetelmätriangulaatioksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, triangulaatio, hakupäivä 29.1.2011.) Laadullisista tutkimusmenetelmistä olen käyttänyt opinnäytetyössäni havainnointia, teemahaastatteluita sekä kyselyä (Tuomi & Sarajarvi 2009, 71). Lasten ajatuksia pääsiäisvaelluksesta keräsin myös ei-sanallisella menetelmällä – piirtämällä. Teemahaastattelua käytin lastentarhanopettajien haastattelussa, muiden menetelmien avulla selvitin lasten ajatuksia pääsiäisvaelluksesta.

5.2 Havainnointi

Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara (2005, 202) kirjoittavat havainnoinnin edun olevan siinä, että sillä voidaan nähdä, miten ihmiset todella toimivat erilaisissa tilanteissa. Se on myös sopiva menetelmä tilanteisiin, jotka muuttuvat nopeasti, ja joita on vaikea ennakoida. Havainnoinnin haasteena on, että se on subjektiivista ja hyvin valikoivaa. Sen avulla kuitenkin saadaan sanallisen informaation lisäksi ei-sanallista informaatiota eleistä, ilmeistä ja liikkeistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, havainnointi, hakupäivä 26.3.2012.)

Pääsiäisvaelluksesta vastaava lapsityönohjaaja Seija Luomaranta (2011) kertoi opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa, että yleensä lapset ovat hyvin keskittyneitä pääsiäisvaelluksen aikana: he istuvat hiljaa ja seuraavat näytelmiä tarkoin. Kuljin päiväkotiryhmän ja sen oh-

jaajien mukana pääsiäisvaelluksella, mikä vahvisti Luomarannan oletuksen oikeaksi. Tarkoituksenani oli havainnoida lasten eleitä, ilmeitä ja reagoititapaansa, mutta lapset olivat hyvin keskittyneitä, joten havainnoimalla en saanut juurikaan informaatiota lasten kokemuksista. Ryhmän mukana kulkemisesta oli kuitenkin hyötyä, koska tulin samalla lapsille tutuksi, mikä helpotti pääsiäisvaelluksen jälkeistä piirtämishetkeä. Lapset kuuntelivat minua, kun annoin ohjeet ja he myös kertoivat piirustuksistaan ja ajatuksistaan minulle piirtämisen aikana ja sen jälkeen.

5.3 Piirtäminen

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2009, 129) toteavat, että lapset ovat haastava kohderyhmä tiedonantajina tai tutkimuskohteena. Koska lapsella on vielä kapea sanavarasto, hänellä ei välttämättä ole sanoja kaikelle kokemallaan eikä lapsi välttämättä ymmärrä kaikkea, mitä häneltä kysytään. Sen takia lasten kohdalla kannattaa käyttää sanallisen viestinnän tukena leikkiä, erilaisia leluja sekä piirroksia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 129.) Mira Hahtala ja Katriina Hulkkonen (2008, 38-39, hakupäivä 29.1.2011) ovat käyttäneet opinnäytetyössään tutkimusmenetelmänä ei-sanallista muotoa – piirtämistä. Lapsille on ominaista hahmottaa maailmaa visuaalisesti eli näkemällä, joten piirtäminen on hyvä menetelmä tuottaa näkemänsä näkyväksi. Lapselle tyypillisiä tapoja toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä itsensä ilmaisu eri taiteen keinoilla. Lapsi nauttii, kun hän voi ilmaista itseään ja ajatteluaan rauhassa niin, että mielikuvitukselle ja luovuudelle on aikaa ja tilaa. (Stakes 2005, 23-24, hakupäivä 28.1.2011.) Sinikka Rusanen ja Kaisa Torkki (2001, 88) pohtivat artikkelissaan kuvallista työskentelyä lapsen näkökulmasta. Lapsi käyttää kuvalliseen ilmaisuun mielikuvitustaan sekä ympäristöstään tekemiä havaintoja. Kuvallinen työskentely on keino ilmaista itseään, mutta se toimii myös tiedon hankinnan ja jäsentämisen välineenä. (Rusanen & Torkki 2001, 99-101.)

Maaret Parviainen (2007, 205) kertoo käyttäneensä lastensuojelun avohuollon ryhmätöihin luovia ilmaisumuotoja. Hän viittaa Meri-Helka Mantereeseen, joka on todennut, että lapsen luonnolliseen kehitykseen kuuluu piirtäminen. Maaret Parviaisen (2007, 206, 208) kokemus on, että kuvallisen ilmaisun avulla hiljaisetkin lapset pääsevät kertomaan kokemistaan asioista. Hän on ollut hyvin hämmästyynyt siitä, miten luovaa ja luontevaa vai-

keidenkin asioiden käsittely lapsille on kuvien kautta.

En siis haastatellut lapsia opinnäytetyötäni varten, mutta kyselin heiltä heidän piirustuksistaan ja kokemuksistaan pääsiäisvaelluksesta. Joku kertoi ajatuksiaan monisanaisesti, mutta joku kommentoi vain, että ”se oli kiva”. Sinikka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2009, 130) toteavatkin, että lasten haastatteleminen on aikuisiin verrattuna hankalampaa, koska lapset eivät jaksakaan keskittyä haastatteluun pitkäksi ajaksi kerrallaan. Toisaalta lapset voivat vierastaa outoa haastattelijaa sekä jännittää haastattelutilannetta, mistä seuraa, että haastattelulla ei saa monipuolista aineistoa. Siispä pääsiäisvaelluksen purkaminen piirtäen oli hyvä menetelmä. Se tapahtui heti vaelluksen jälkeen, joten lapset piirsivät ensimmäiseksi mieleen tulleet asiat.

5.4 Kysely

Kysely on tutkimusmenetelmänä yksinkertainen. Kun halutaan saada tietoa, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla, asiaa kysytään häneltä. Kysely on kirjallinen tutkimusmenetelmä: tiedonantaja täyttää kyselylomakkeen joko valvotussa tilanteessa tai kotona. Kyselylomakkeen täyttäminen edellyttää tiedonantajalta luku- ja kirjoitustaitoa sekä kykyä ilmaista itseään kirjoittamalla. Kyselyn ongelmana on, etteivät kaikki, joille kysely on suunnattu, vastaa siihen. Toisaalta kyselyllä voidaan kerätä aineistoa useammalta henkilöltä kuin haastattelulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72-73.)

Ennakkokäsitykseni oli, että lapset kertovat pääsiäisvaelluksesta myös kotona. Kysely oli sopiva menetelmä kerätä aineistoa lasten ajatuksista, joista he keskustelevat kotona. Tein lyhyen vain kolmen kohdan kyselylomakkeen (liite 2), jonka päiväkotiryhmän lastentarhanopettajat jakoivat lasten vanhemmille. Vanhemmat saivat palauttaa kyselylomakkeen päiväkodille, josta sain ne lastentarhanopettajien haastattelun yhteydessä. Päiväkotiryhmässä oli 21 lasta, joista viiden vanhemmat palauttivat kyselylomakkeen. Yksi niistä oli tyhjä, koska lapsi ei ollut enää muistanut pääsiäisvaellusta. Palautettujen kyselylomakkeiden lisäksi toinen lastentarhanopettaja oli kysellyt neljältä lapselta pääsiäisvaelluksesta päiväkodilla ja kirjannut heidän ajatuksiaan.

5.5 Haastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jota voidaan kutsua myös keskusteluksi. Haastattelu eroaa arkipäiväisestä keskustelusta siinä, että haastattelu on suunniteltu etukäteen ja sen tavoitteena on saada haastateltavalta tutkimuksen kannalta olennaista tietoa. Tutkimusmenetelmänä haastattelu on joustava, mutta ei kuitenkaan yksinkertainen ja helppo menetelmä. Haastattelutilanne antaa mm. mahdollisuuden muuttaa suunniteltua teemarunkoa tilanteen mukaan. Haastattelun etuja ovat, että haastattelijalla on suorassa kontaktissa haastateltavaan, jolloin haastattelijalla saa sekä sanallista että ei-sanallista informaatiota haastateltavalta. Ei-sanallinen viestintä voi vahvistaa sanoja ja auttaa ymmärtämään sanojen viestiä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34, 42, 43, 103.)

Käytin opinnäytetyössäni useita tutkimusmenetelmiä, joten toteutin lastentarhanopettajien teemahaastattelun (liite 3) ryhmähaastatteluna. Se on tehokas ja nopea keino kerätä tietoa useammalta henkilöltä yhtä aikaa. Teemahaastattelu rakennetaan tutkimusongelmasta nousevien teemojen pohjalta, mutta haastattelussa ei käytetä tarkkoja kysymyksiä tai tiettyä järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2005, 197, 199.) Kun haastattelijalla suunnitellaan haastattelu-teemoja, on tärkeää, että hänellä on koko ajan mielessään haastattelun tavoite, jotta saatu aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin. Teema-alueet hahmottuvat, kun tutkija perehtyy aiheeseen käsittelevään teoretiseen tietoon. Teemarungon pitää olla kattava, mutta niin väljä, että se ei kahlitse haastattelulle ominaista keskusteluluonnetta, jota haastattelijalla johdattaa halua maansa suuntaan. Teemarungon avulla tutkija voi miettiä valmiita apukysymyksiä, jotta haastattelusta ei tule kiusallista niin haastateltavalle kuin haastattelijalle. Haastattelijalla käytetään apukysymyksiä tarpeen mukaan niin, että ne auttavat haastateltavaa aiheeseen pohdinnassa. Haastattelurungon valmistuttua se testataan esihaastatteluilla. Esihaastattelut ovat tärkeitä, koska niiden avulla testataan haastattelurungon toimivuus, aihepiirien järjestys, kysymysten muoto sekä nähdään haastattelun kesto. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 43, 65-67, 72-73, 103, 106.)

Opinnäytetyöhöni liittyvä esihaastattelu oli merkittävä kokemus, koska se auttoi minua ymmärtämään, että haastattelu ei etene paperiin kirjoitetun suunnitelman mukaan vaan aiheet käsiteltiin keskustelun kannalta luonnollisessa järjestyksessä. Suunnittelemani haastat-

telurunko oli toimiva ja haastatteluteemat vastasivat opinnäytetyön kannalta olennaisiin kysymyksiin. Sain myös suuntaa haastattelun kestosta, joka oli vajaa tunti. Kaikista tärkein oppimiskokemus liittyi haastattelun tallentamiseen tallennusvälineellä. Haastattelu tallennetaan muodossa tai toisessa. Nykyisistä tallennusvälineistä useimmat ovat helppoja käyttää ja äänenlaatu hyvä. Haastattelun kirjoittaminen muistiin hidastaa haastattelua eikä keskustelu etene luontevasti, jos haastattelija keskittyy välillä papereihin ja kynään. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 75, 92.)

Etsiessäni haastateltavaa esihaastattelua varten yllätyin ihmisten vastustuksesta. Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2009, 85) sanoista sain rohkeutta suostutella haastateltavia haastatteluun. Heidän mukaansa suostuttelu ei ole eettisesti väärin ja monet tarvitsevat rohkaisua uskaltaakseen haastateltavaksi. Haastateltavaksi suostui kolmannen päiväkodin työntekijä, jota menin tapaamaan paikan päälle päiväkotiin. Varsinaisessa kontaktissa suostuttelu oli helpompaa kuin puhelimitse.

5.6 Lastentarhanopettajien haastattelun toteutus

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2009, 73) kirjoittavat, että tutkijan on päätettävä, milloin haastattelut toteutetaan. Ajankohdan kannalta on tärkeää huomioida viikon päivä ja kellon-aika, jotta se on haastateltavalle mahdollinen. Ajankohdan lisäksi pitää ottaa huomioon haastattelupaikka. Sovin haastattelusta lastentarhanopettajien kanssa kuukautta ennen haastattelua. Se tehtiin lasten lepohetken aikana, jolloin lastentarhanopettajat pystyivät keskittymään vain haastatteluun. Heillä ei ollut muita roolipaineita haastattelun aikana eikä haastattelu keskeytynyt. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 73, 94.) Lepo hetken aikana oli myös hiljaisinta, joten päiväkodin taustäänät eivät häirinneet haastattelutilannetta.

Haastattelu tapahtui haastateltavien työpaikalla eli päiväkodilla. Istuimme päiväkotiryhmän askartelutilassa, jossa pystyimme istumaan pöydän ympärillä. Haastattelun onnistumisen kannalta istumajärjestyksellä on merkitystä: haastattelijan ja haastateltavien pitää istua riittävän lähellä toisiaan, jotta kaikkien ääni tallentuu ja että siitä saa selvää. Toisekseen vuorovaikutuksen kannalta on olennaista, että kaikilla on toisiinsa katsekontakti. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 73-74, 91-92, 127.)

Olimme tavanneet lastentarhanopettajien kanssa kaksi kertaa ennen varsinaista haastattelua: kerran päiväkodilla ja toisen kerran pääsiäisvaelluksella. Haastattelutilanne pääsi alkamaan saman tien emmekä tarvinneet alkuun vapaamuotoista keskustelua (Hirsjärvi & Hurme 2009, 90). Ryhmähaastattelu, tarkemmin sanoen parihaastattelu, oli opinnäytetyöni kannalta toimiva haastattelumuoto. Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2009, 61) mielestä ryhmähaastattelu on käyttökelpoinen menetelmä, koska se on vapaamuotoinen ja toisten haastateltavien kommentit innostavat toisia kertomaan omia näkemyksiä. Haastattelun aikana lastentarhanopettajat täydensivät toistensa ajatuksia sekä kävivät keskustelua.

Haastattelijan vastuulla on, että kaikki saavat kommentoida ja että haastattelu pysyy haastatteluteemoissa. Ryhmähaastattelun etuina pidetään sen helppoutta, nopeaa tiedon keruuta ja edullisuutta. Haastattelumuodon haasteita ovat yhteisen haastatteluajan löytyminen, haastattelun tallennus niin, että kaikkien äänet kuuluvat ja purkamisen haasteena on äänien tunnistaminen. Haastattelutilanne muodostuu vaikeaksi, jos joku haastateltavista ottaa tilanteen hallintaansa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 61, 63.)

5.7 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sitä käytetään kaiken kirjoitetun tekstin myös litteroitujen haastattelujen tarkasteluun: sen avulla kerätään aineisto johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysillä luodaan tiivistetty kuva tutkitusta aiheesta ja se liitetään osaksi laajempaa kokonaisuutta. Sisällönanalyysin avulla analysoidavasta tekstistä etsitään merkityksiä inhimillisille kokemuksille. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103-104.)

Sisällönanalyysi muodostuu neljästä vaiheesta:

1. Päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa eli aineisto rajataan.
2. Aineisto käydään läpi sekä erotetaan kiinnostuksen kannalta olennainen.
3. Aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitetään.
4. Kirjoitetaan yhteenveto.

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Analyysin kolmannessa vaiheessa kerätty aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitetään. Olen sekä luokitellut että teemoittanut keräämäni aineistoa. Luokittelua pidetään määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmänä ja se tarkoittaa, että aineistosta etsitään luokkia ja lasketaan, kuinka useasti se esiintyy aineistosta. Tulos voidaan esittää taulukkona. Teemoittelussa on olennaista, mitä eri teemoista on sanottu, ei se, kuinka monta kertaa teema toistuu. Teemoittelu tarkoittaa aineiston ryhmittelyä teemojen mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Pääsiäisvaellusta koskevan aineiston luokittelin ja teemoitin pääsiäisvaelluksen pysähdyspaikkojen mukaan. Lastentarhanopettajien haastatteluaineiston ainoastaan teemoittelin, koska vastauksia oli vain yhdestä haastattelusta.

6 TULOKSIA

Päivähoidon ja esiopetuksen uskontokasvatus perustuu uskonnonvapauslakiin, lakiin lasten päivähoidosta sekä varhaiskasvatussuunnitelmaan tai esiopetussuunnitelmaan. Varhaiskasvatussuunnitelman uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio muodostuu hengellisistä ja henkisistä asioista, lapsen oman uskonnon perinteisiin tutustumisesta, hiljentymisestä, ihmettelystä sekä lapsen lähellä oleviin uskontoihin tutustumisesta. Esiopetussuunnitelman etiikka ja katsomus orientaatio rakentuu etiikasta, kulttuurisesta katsomuskasvatuksesta sekä joko uskontokasvatuksesta, elämäkatsomustietokasvatuksesta tai muusta opetuksesta. Uskontokasvatuksen keskiössä ovat uskonnollisten juhlien perinteisiin tutustuminen sekä oman uskonnon keskeisimmät sisällöt. Pääsiäisvaellus kertoo lapsille Jeesuksesta, hänen kuolemastaan ja ylösnousemuksestaan. Pääsiäisvaelluksella lapsi saa mahdollisuuden tutustua kristinuskon keskeisiin sisältöihin. Pääsiäisvaelluksen kertomuksia on kerrottu päiväkotiryhmille ja alakoulujen luokille vuodesta 1999 alkaen ja perinne jatkuu edelleen.

6.1 Pääsiäisvaellus lasten silmin

Aikaisemmin pääsiäisvaelluksesta on kerätty palautetta jonkin verran. Lapset ovat piirtäneet ja aikuiset ovat antaneet suullisen palautteen heti pääsiäisvaelluksen jälkeen sekä seuraavana vuonna varatessaan aikaa pääsiäisvaellukselle. Palaute on ollut myönteistä ja ryhmät ovat kokeneet pääsiäisvaelluksen hyvänä. Paras palaute järjestäjille on ollut, kun päivähoidon henkilökunta ja opettajat haluavat tulla lapsiryhmänsä kanssa vuosi toisensa jälkeen pääsiäisvaellukselle. Ensimmäisinä vuosina ryhmiä on ollut tulossa niin paljon, etteivät kaikki halukkaat ole mahtuneet mukaan. (Luomaranta 2012.)

Päiväkotiryhmän lapset kiersivät pääsiäisvaelluksen kahdessa ryhmässä. Ryhmässä, jonka mukana kuljin, oli 16 lasta, joista 14 piirsi pääsiäisvaelluksesta. Kuusi tyttöä ja kolme poikaa eli yhteensä yhdeksän lasta piirsi useammasta pysähdyspaikasta. Kolme tyttöä ja kaksi poikaa eli yhteensä viisi lasta keskittyi piirtämään yhdestä pysähdyspaikasta. Neljän lapsen vanhemmat palauttivat kyselylomakkeen täytettynä. Toinen lastentarhanopettaja oli kyselty neljältä lapselta pääsiäisvaelluksesta ja täyttänyt lomakkeet päiväkodilla. Luku rakentuu

pysähdyspaikkojen mukaan, joiden kohdalla on kursivoituna suoria lainauksia pääsiäisvaelluksen käsikirjoituksesta, lasten piirustuksia pysähdyspaikasta sekä lasten että lastentarhanopettajien ajatuksia pysähdyspaikkaan liittyen. Eri pysähdyspaikat ovat jääneet eri tavoin lasten mieleen. Taulukossa 1 on kuvattuna, kuinka moni lapsi on piirtänyt kyseisestä pysähdyspaikasta sekä kuinka monessa kyselylomakkeessa pysähdyspaikka on mainittu. Lukumäärät antavat suuntaa, mitkä pysähdyspaikat ja kertomukset ovat jääneet lasten mieleen sekä mikä lapsia on kiinnostanut.

Taulukko 1. Pääsiäisvaelluksen pysähdyspaikkojen lukumäärä lasten piirustuksissa ja kyselylomakkeissa

Pysähdyspaikan nimi	Piirustus	Kyselylomake
Seimi	3	1
Jairoksen koti	2	3
Järven rannalla	6	7
Jerusalemmin portti	2	2
Yläsali	1	3
Pontius Pilatus	0	0
Golgata	11	6
Tyhjä hauta	9	6

Seimi

Seimi on kuvattuna kolmessa piirustuksessa (taulukko 1). Yksi tyttö oli muistellut päiväkodilla, että siellä oli ollut talli, jossa Jeesus oli syntynyt ja tähdet olivat loistaneet katon läpi.

Opas: Katsokaa, tämän kaltaisessa tallissa Jeesus syntyi.

Äiti Maria kapaloi Jeesus-vauvan ja laittoi hänet seimeen nukkumaan. Pienestä vauvasta kasvoi poika ja lopulta aikuinen mies. Jeesus kutsui mukaansa opetuslapsia. He seurasivat Jeesusta kaikkialle. Nyt lähdemme kuuntelemaan ja katsomaan mitä Jeesukselle tapahtui, kun hän kulki opetuslastensa kanssa.

Jairoksen koti

Jairoksen kodissa ryhmä tapaa Jairoksen rouvan ja hänen sisarensa.

Opas: *Voisitteko kertoa Jeesuksen vierailusta? Milloin Hän kävi teillä?*

Rouva: *Siitä on jo aikaa. Meillä oli silloin surua. 12-vuotias tyttömme oli sairastunut vakavasti. Olimme kuulleet Jeesuksen parantaneen sairaita. Mieheni Jairos lähti hakemaan Jeesusta apuun. Jeesus tuli opetuslastensa kanssa.*

Sisar: *Mutta hän tuli liian myöhään! Tyttö oli jo kuollut, kun Jeesus saapui. Täällä oli talo täynnä ihmisiä suremassa.*

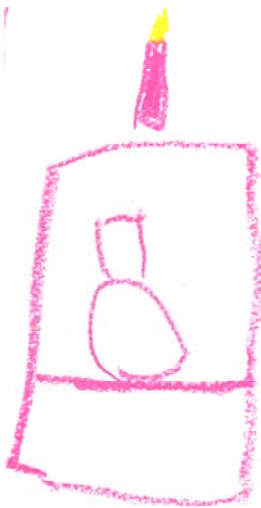
Rouva: *Silloin Jeesus sanoi ”Miksi te noin hälisette ja itkette? Ei lapsi ole kuollut, hän nukkuu.”*

Sisar: *Ja väki nauroi Jeesukselle, sillä kaikkihan tiesivät, että tyttö oli kuollut.*

Rouva: *Jeesus käski muun väen poistua. Hän otti mukaansa ainoastaan minut, mieheni sekä opetuslapsensa Pietarin, Jaakobin ja Johanneksen. Menimme yhdessä katsomaan tyttärtämme. Jeesus otti häntä kädestä ja sanoi: ”Talita kuum!” mikä tarkoittaa ”Tyttö nouse!” Ja heti tyttö nousi ja käveli.*

Sisar: *Jeesus käski antaa tytölle syötävää.*

Rouva: *Kaikki väki oli hämmästyksissään. Jeesus herätti tytön kuolleista!*

Lasten piirtäessä eräs poika piirsi Jairoksen kotia ja sanoi, että takan päällä oli ollut kynttilä. Yksi tyttö piirsi Jairoksen rouvan ja hänen sisarensa. Kyselylomakkeissa Jairoksen kodista kerrottiin, että vierailimme kodissa, jossa Jeesus oli herättänyt kuolleen. Kodissa oli luultu, että lapsi oli kuollut, mutta Jeesus oli sanonut, että hän vain nukkuu. Jeesus oli ottanut tyttöä kädestä ja pyytänyt tyttöä nousemaan: tyttö oli nousut ja kävellyt.

Lastentarhanopettajat kertoivat haastattelussa, että lapset ovat tutustuneet Raamatun kertomuksiin päiväkodilla. Ihmekertomukset ja pääsiäistäapahtumat ovat lapsille tuttuja jo ennen pääsiäisvaellusta. Kertomukset ovat lapsille kertomuksia ja lapset ajattelevat, että joskus on tapahtunut niin.

Järven rannalla

Järven rannalla ryhmä tapaa Pietarin ja Andreaan, jotka ovat veljeksiä. Pietari kutsuu lapset veneeseen istumaan. Miehet kertovat, mitä heille oli tapahtunut Jeesuksen kanssa.

Pietari: Ensimmäisenä tulee mieleen eräs venematka juuri tällä järvellä. Jeesus oli koko päivän opettanut ihmisiä ja parantanut sairaita. Illan tullessa hän sanoi opetuslapsille: ”Nyt lähdemme järven toiselle puolella olevaan kylään.” Muistatko Andreas tuota matkaa?

Andreas: Muistan hyvin. Jeesus oli väsynyt. Hän istui tuohon veneen peräosaan ja nojasi päänsä päänaluseen ja nukahti.

Pietari: Olimme jonkin matkan päässä rannasta, kun puhkesi kova myrsky.

Andreas: Se oli niin hurja, että me pelkäsimme, vaikka olemme kalastajia ja olemme tottuneet koviin myrskyihin.

Pietari: Me pelkäsimme, että me hukumme. Herätimme Jeesuksen ja pyysimme häntä pelastamaan meidät.

Andreas: Herättyään Jeesus sanoi meille: ”Miksi te noin pelkäätte, vähäuskoiset!” Hän nousi ja nuhteli tuulta ja aaltoja.

Pietari: Ja tuli aivan tyyni! Ihmiset näkivät tämän rannalta ja hämmästelivät. Heistä oli ihmeellistä, että ihminen voi käskä tuulta ja myrskyä. Monet kyselivät ääneen, mikä tämä mies on?

Yksi ryhmän tytöistä ei halunnut aluksi mennä veneeseen vaan hän jäi lastentarhanopettajien viereen. He rohkaisivat tyttöä ja veivät hänet veneeseen toisten lasten luo. Lastentarhanopettajat arvelivat jälkepäin, että tyttöä jännitti ja heidän mielestään venepaikan valaistus

oli hieman liian hämärä. He muistelivat, että joka vuonna lapset ovat muistelleet venepaikkaa pääsiäisvaelluksen jälkeen. Heidän mielestään veneessä istuminen ja kertomukseen kuuluvat tehosteäänät vetoavat lapsiin, koska ne kuulostavat oikeilta. Roolihenkilöt ovat olleet aitoja, kalamiehen oloisia ja osanneet kertoa kertomuksen elävästi.

Lapset kommentoivat vaelluksen jälkeen, että veneessä oli kiva istua, mutta myrskyn äänet olivat pelottavia. Kyselylomakkeisiin oli kirjoitettu, että menimme huoneeseen, jossa oli Jeesuksen opetuslapsia, mutta he olivatkin isoja. Lapsi tarkoitti tällä, että vaikka opetuslapsia sanottiin lapsiksi, he eivät olleet lapsia vaan aikuisia. Jonkun mielestä alimmassa kerroksessa oli hämärää ja jännittävää. Lapset olivat myös kertoneet, että olimme järvellä, siellä oli kalastuspaikka, vene, kaloja ja opetuslapset olivat selvitelleet verkkoja. Joku oli muistellut, että oli tullut myrsky, josta Jeesus oli pelastanut. Veneessä oli ollut kiva istua, koska oli kuulunut tuulen ääni. Opetuslapset olivat kertoneet, miten Jeesus oli ollut myrskyssä ja kävellyt veden päällä. Kertomusta muistelleella lapsella olivat menneet kaksi kertomusta sekaisin. Jonkun mielestä miehillä oli ollut kovat äänet.

Jerusalemien portti

Opas: Tämä on Jerusalemien kaupungin portti. Tästä Jeesus ratsasti aasilla. Ihmiset ottivat hänet vastaan kuin kuninkaan. He heittivät maahan vaatteita ja palmunoksia. He olivat riemuissaan ja lauloivat Hoosiannaa. Kaikki puhuivat silloin Jeesuksen tekemistä ihmeistä, joilla hän todisti olevansa Jumalan Poika, mutta monet eivät kuitenkaan pitäneet tästä. Nyt menemme yläsaliin, seuraamme tuota ruukkua kantavaa miestä.

Ryhmä tulee Jerusalemien portille järven rannalta. Tässä vaiheessa pääsiäisvaellusta alkavat kertomukset pääsiäistäpahtumista. Portilla pysähtymistä voisi kutsua siirtymävaiheeksi. Vaikka kyseessä ei ole varsinainen pysähdyspaikka, Jerusalemien portti on piirretty kahteen

piirustukseen sekä mainittu kahdessa kyselylomakkeessa (taulukko 1): menimme portista Jerusalemiin ja seurasimme purkkia kantavaa miestä.

Yläsali

Yläsalissa on emäntä ja isäntä. He kertovat Jeesuksen ja opetuslasten pääsiäisateriasta.

Emäntä: Jeesus ja hänen opetuslapsensa olivat täällä pääsiäisaterialla. Olin valmistanut ruuaksi lammasta ja happamatonta leipää. Juomana oli viiniä.

Isäntä: Täällä kuumassa ja kuivassa maassa on tapana, että ennen ateriaa palvelija pesee vieraiden pölyiset jalat.

Emäntä: Mutta kun Jeesus oli täällä, niin hän pesi opetuslastensa jalat. He yrittivät ensin estellä häntä. Mutta Jeesus sanoi: ”Minä annan teille esimerkin. Palvelkaa tekin toisianne.”

Isäntä: Aterian aikana Jeesus otti leivän ja siunasi sen. Hän mursi leipää, antoi sitä opetuslapsilleen ja sanoi: ”Tämä on minun ruumiini, joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää tämä minun muistokseni.” Samoin hän otti viinimaljan, siunasi sen ja sanoi: ”Ottakaa ja juokaa tästä te kaikki. Tämä malja on uusi liitto minun veressäni.”

Opas: Tuota päivää sanomme kiirastorstaksi. Tämän viimeisen aterian muistoksi vietämme kirkossa ehtoollista, joka on Jeesuksen muistoateria. Vielä samana iltana Jeesus vangittiin. Varhain seuraavana aamuna Jeesus vietiin Pilatuksen, maaherran luo kuulusteltavaksi.

Yläsalista lapset olivat muistelleet, että siellä olivat Jerusalemin vanha nainen ja mies, joiden luona Jeesus oli syönyt pääsiäisaterian. Istuimme yläsalissa lattialla ja mies nosti viinilasini. Yläsalista on piirtänyt vain yksi tyttö (taulukko 1).

Pontius Pilatus

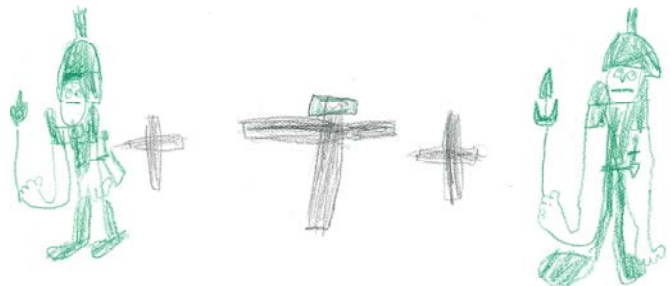
”Minä olen Pontius Pilatus. Juutalaiset siis vaativat minua tutkimaan oliko tämä Jeesus tehnyt jotain paha. Jeesus tuotiin luokseni ja kysyin häneltä oliko hän juutalaisten kuningas. Niin hänen väitettiin sanoneen. Jeesus vastasi: ”Minun kuninkuuteni ei ole tästä maailmasta.” Oli tapana, että päästin yhden vangin vapaaksi pääsiäisjuhlan aikana. Niinpä kysyin haluaisivatko ihmiset, että vapauttaisın Jeesuksen. Silloin ihmiset alkoivat huutaa: ”Ei häntä! Päästä Barabbas!!!” Barabbas oli rosvo. Vein vielä Jeesuksen ihmisten eteen ja kysyin mitä teen tälle Jeesukselle, jota sanotaan Kristukseksi. ”Ristiinnaulitse! Ristiinnaulitse!” kansa huusi. Näin, että mitään ei ollut tehtävissä, meteli vain yltyi. Minä pesin käteni (pesee kätensä) ja sanoin, että olen syytön tämän miehen kuolemaan. Vapautin Barabbaan ja annoin Jeesuksen ristiinnaulittavaksi.”

Pontius Pilatus ja kertomus Jeesuksen vangitsemisesta eivät ole jääneet lasten mieleen. Ainakaan sillä perusteella, että kukaan lapsista ei ole piirtänyt kertomuksesta eikä sitä mainita kyselylomakkeissa. Siltikin se voi jäädä isompien kuulijoiden mieleen. Pysähdyspaikan lavastus on pelkistetty ja kertomus Jeesuksen vangitsemisesta on lapsen näkökulmasta hyvin abstrakti. Kokonaisuuden kannalta kertomus on kuitenkin merkittävä ja sillä on tärkeä paikka tapahtumaketjussa. Kertomukseen kuuluva symbolinen käsien pesu avautuu lapselle vasta, kun hänen ajattelunsa kehitys saavuttaa muodollisten operaatioiden vaiheen, joka alkaa kehittyä 12-14-vuotiaana (Holm 2005, 59).

Golgata

Golgotalla on kaksi sotilasta, jotka seisovat kolmen ristin molemmin puolin. Paikka on lavastettu synkäksi.

***Sotilas:** Vain ristit ovat jäljellä. Jeesuksen kanssa samaan aikaan ristiinnaulittiin kaksi rikollista. Paikalla oli paljon ihmisiä. Meitä oli monta sotilasta. Me jaoimme keskenämme Jee-*

suksen vaatteet. Monet pilkkasivat Jeesusta. Silloin kuulin kuinka Jeesus rukoili ääneen: ”Isä, anna heille anteeksi, he eivät tiedä mitä he tekevät.” Jeesuksen äiti ja monet Jeesuksen ystävät itkivät ristin juurella. Jeesus kuoli. Hänen ystävänsä veivät hänet hautaan.

Hetken hiljaisuuden jälkeen Maria tulee hakemaan ryhmää Golgatalta. Hän sanoo: ” Tulkaa tänne. Tulkaa ja katsokaa”.

Pääsiäisvaelluksen jälkeen ryhmän pojat istuivat samassa pöydässä piirtämässä ja kaikki pojat piirsivät ristejä ja sotilaita. Kuuden tytön piirustuksissa oli myös kuvattu Golgatan tapahtumia, mutta tytöt olivat piirtäneet pelkästään ristit. Piirustukset kuvasivat samaa kertomusta, mutta eri tavalla. Tutkimustenkin mukaan poikien ja tyttöjen kuvat ovat erilaisia. Poikien piirustuksissa kuvataan toimintaa mm. taisteluita ja tyttöjen piirustuksissa olemista ja kauneutta. (Rusanen & Torkki 2001, 91.)

Poikien mielestä ristit olivat pelottavia. Haastatteleman lastentarhanopettajat kehuivat Golgatan valaistusta. Heidän mukaansa lapset ovat joinakin vuosina kokeneet paikan pelottavampana, koska he ovat ottaneet askeleen taaksepäin tullessaan pysähdyspaikalle. Yksi pojista kertoi kuvastaan ja sanoi, että pitkä sotilas oli surullinen. Pojat myös pohtivat, mitä keskimmäisen ristin kyltissä luki. Kyselylomakkeissa lapset olivat kertoneet, että siellä oli ollut kolme ristiä, joista keskimäinen oli Jeesuksen. Ristien molemmin puolin oli ollut sotilaita. Ihmiset, jotka eivät pitäneet Jeesuksesta, olivat ristiinnaulinneet hänet. Kertomuksessa ei mainita, että keskimäinen risti oli Jeesuksen, joten lapsi on kuullut sen jossain toisessa yhteydessä ja yhdistänyt sen pääsiäisvaellukseen.

Tyhjä hauta

Maria: *Tässä on Jeesuksen hauta. Katsokaa se on tyhjä. Minä olen Maria, Jeesuksen ystävä. Tulin tänne haudalle ensimmäisten joukossa ja huomasin, että suuri kivi oli vieritetty pois haudan suulta. Jeesuksen ruumis ei ollut hau-*

dassa. Siellä oli enkeli, joka sanoi: ”Älkää pelästykö! Te etsitte Jeesusta. Hän ei ole täällä. Hän on noussut kuolleista.” Jeesus oli noussut kuolleista. Siitä hän oli meille etukäteen jo puhunut, mutta silloin me emme sitä ymmärtäneet. Me menimme heti kertomaan tästä ihmeestä opetuslapsille. He lähtivät juoksujalkaa haudalle.

Pietari tulee paikalle.

Maria: Pietari!

Pietari: Minä olin yksi heistä. Myöhemmin sain kohdata Jeesuksen ja nähdä itse, että hän elää. Jeesus antoi minulle tehtäväksi opettaa ihmisille, sitä mitä hän oli meille opettanut.

Opas: Jeesus on voittanut kuoleman. Jeesus elää tänäkin päivänä. Lauletaan yhdessä ”Lensi maahan enkeli”.

Pääsiäisvaelluksen jälkeen lapset pohtivat piirtämisen lomassa, miksi Jeesus haudattiin. Yksi poika selosti piirustustaan ja kertoi, että haudan päällä oli ruukku. Yksi lapsi oli sanonut kotona, että enkeli oli vierittänyt kiven pois ja Jeesus elää. Lapset olivat kertoneet kotona ja päiväkodilla, että siellä oli hauta, jonka luona lauloimme. Tyttöjen mielestä laulaminen oli kivaa, koska päiväkodilla oli laulettu samaa laulua. Neljässä piirustuksessa haudalla on enkeli, josta Maria kertoi pysähdyspaikalla. Ensimmäisenä vuonna haudalla onkin kertojana ollut enkeli. Muina vuosina Jeesuksen ylösnousemuksesta ovat kertoneet naiset, jotka olivat olleet Jeesuksen ystäviä (Luomaranta 2012.)

6.2 Lasten ja aikuisten ajatuksia pääsiäisvaelluksesta

Yleisesti ottaen lapset ovat kommentoineet pääsiäisvaellusta kivaksi. Jonkun mielestä se oli ollut ihana ja toisen mielestä liian lyhyt. Eräs poika kommentoi heti pääsiäisvaelluksen jälkeen, että he, tarkoittaen roolihenkilöitä, olivat vain pukeutuneet. Joku oli kertonut kotona, ettei se ollutkaan mikään vaellus, vaan menimme linja-autolla kirkkoa vastapäätä. Lapsi oli kuitenkin tykännyt kuunnella kertomuksia ja oli ollut niistä kiinnostunut. Päiväkotiryhmän esikouluikäiset olivat olleet pääsiäisvaelluksella edellisenäkin vuonna: eräs lapsi oli kotona kommentoinut, että se oli samanlainen kuin aikaisemmin. Erään tytön mielestä pääsiäisvaelluksella oli ollut mukava nähdä ulkomaan näkymiä ja oli tuntunut vanhanaikaiselta. Yksi tyttö oli kertonut pääsiäisvaelluksen jälkeisestä piirustushetkestä ja kaksi lasta oli maininnut kotona seurakunnan tarjoamat rusinapähkinäpussit ja pillimehut.

Haastatteleman lastentarhanopettajat muistelivat, että he ovat vieneet lapsiryhmänsä pääsiäisvaellukselle vuosittain, koska se kuuluu heidän mielestään pääsiäiseen. Pääsiäisvaellus on jäänyt heiltä väliin kerran tai kaksi. Lapset eivät ole koskaan moittineet pääsiäisvaellusta ja ryhmä on aina lähtenyt päiväkodille positiivisella mielellä. Pääsiäisvaellus on tehty lastentarhanopettajien mielestä hyvin, se on konkreettinen ja elävä. Lastentarhanopettajilla on ollut tapana tutustua pääsiäistapahtumiin lasten kanssa ennen pääsiäisvaellusta. He ovat kokeneet tavan hyväksi, koska Raamatun kertomukset jäävät paremmin lasten mieleen, kun he sekä kuulevat että näkevät ne.

6.3 Päivähoidon uskontokasvatus

Päivähoidon uskontokasvatus painottuu ns. suuriin kirkollisiin juhlapyhiin eli joulun ja pääsiäiseen. Samaa kertoivat haastatteleman lastentarhanopettajat, kuten myös Essi Maaningan (2003) ja Ellen Bergin (2009) haastattelemat rovaniemeläiset lastentarhanopettajat. Toisaalta haastatteleman lastentarhanopettajat kertoivat, että heillä uskontokasvatus on myös kausittaista. Heidän mielestään päivähoidon uskontokasvatus on tärkeää, koska lapsi ei välttämättä saa uskontokasvatusta muualla. On tärkeää, että lapsi tietää, mistä Raamattu kertoo, kuka Jeesus on, mitä hän on tehnyt maan päällä ollessaan ja missä Jeesus on nyt.

Kirkollisten juhlapyhien yhteydessä uskontokasvatus on tradition välittämistä (Holm 2005, 61). Kirkollisiin juhlapyhiin liittyvät kristilliset perinteet ovat osa suomalaista kulttuuriperinnettä. Kun päivähoidossa valmistaudutaan joulun tai pääsiäiseen, niiden kristillisestä taustasta kertominen on kaikille lapsille yleissivistävää. Jouluna juhliin kristillisen perinteen keskeisimmän henkilön, Jeesuksen, syntymäjuhlaa. Pääsiäisenä muistellaan hänen kuolemaansa ja ylösnousemustaan. Jouluevankeliumin esittäminen päiväkodin joulujuhlassa on kulttuurin välittämistä, ei siis pelkästään uskontokasvatusta. Sekä joulun että pääsiäiseen valmistaudutaan usein aiheeseen liittyvin askarteluin, joista osaan liittyä kristillistä symboliikkaa. Joulun kuuluvat enkelit ja tähdet, pääsiäiseen virpomisoksat, pääsiäismunat, tiput ja raeruhot. Niiden kristillisestä symboliikasta voi kertoa juhliin liittyvien Raamatun kertomusten yhteydessä tai askartelujen lomassa. Lastentarhanopettajat kertoivat, että askartelujen yhteydessä symboliikasta ei ole juurikaan puhuttu. Kun lapsille on kerrottu pääsiäistapahtumista, kertomista on havainnollistettu kankailla sekä pääsiäiseen kuuluvilla

esineillä: ristillä, pääsiäisoksilla, raeruoholla sekä kukilla. Tässä yhteydessä lapsille on selitetty, että pajunoksat muistuttavat meitä palmunoksista, joita meillä ei ole. Nils Holmin (2005, 65) mukaan lapselle välittyy uskonnosta positiivinen kuva tutun ja turvallisen aikuisen seurassa.

Pääsiäisen ja joulun lisäksi kirkollisista juhlapyhistä päiväkotiryhmässä on huomioitu Mikkelinpäivä ja pyhäinpäivä. Joskus Mikkelinpäivänä on luettu enkelikertomus tai laulettu enkelilaulu. Jos joku lapsista on kertonut pyhäinpäivänä vieneensä haudoille kynttilöitä, asiaa on pohdittu yhdessä. Muutenkin lasten kotona olleet tapahtumat sekä lasten ympäristöstä tekemät havainnot, esim. puolitangossa nähty Suomen lippu, ovat herättäneet uskoon liittyvän keskustelun. Hautajaiset ovat olleet usein esillä, koska lapset ovat halunneet kerrata tapahtumia. Joskus lapset ovat esittäneet hautajaisiin liittyen niin vaikeita kysymyksiä, etteivät lastentarhanopettajat ole osanneet niihin vastata. Vaikka itse ei pysty vastaamaan kaikkiin lasten kysymyksiin, on tärkeää pysähtyä kuuntelemaan lasta ja keskustella hänelle tärkeästä asiasta. Mielestäni lapsen kannalta on merkittävämpää, että aikuinen myöntää, ettei hän tiedä kaikkea kuin että aikuinen väistää lapsen kysymys. Lapsen kysymyksen väistäminen välittää lapselle mielikuvan, että hänen asiansa ei ole tärkeä tai toistessaan lapsi voi tulkita, että on asioita, joista ei puhuta, mikä taas välittää vaikenemiskultuuria. Lasten kysymyksiin tarttuminen on lapsilähtöistä pedagogiikkaa.

Lapsilähtöisesti toimiva aikuinen suhtautuu lapsen ajatuksiin vakavasti ja mielenkiinnolla. Hautajaisten lisäksi toinen lapsia puhuttava kokemus on kastejuhla. Siitä nousevaa keskustelua ei tarvitse sivuuttaa sen takia, ettei se välttämättä ole kaikkien perheiden perinne. Aiheesta voi avautua ryhmässä hyvä keskustelu, miten eri perheissä juhlitaan vauvan syntymää. Voi myös syntyä leikki, jossa leikitään kastejuhlaa, ja jonka avulla välitetään kuva yhdestä suomalaisesta perinteestä (Mattila 2008, 65). Lapsi toimii ja havainnoi ympäristöään leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla ja itseään ilmaisemalla. Lapsi oppii kaiken aikaa erilaisissa ympäristöissä, tilanteissa ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ollen itse aktiivinen toimija ja oppija. (Stakes 2005, 20, 26, hakupäivä 28.1.2011.) Leikki ja erilaiset luovan toiminnan menetelmät, draama, musiikki, kuvallinen ilmaisu ja tarinat (Stakes 2005, 23, hakupäivä 28.1.2011) toimivat hyvin myös uskontokasvatuksen menetelminä, joiden avulla lapselle voidaan tarjota positiivisia kokemuksia uskonnosta (Holm 2005, 75).

Kristinusko avautuu lapsille Raamatun kertomusten kautta. Uuden testamentin kertomukset antavat lapselle Jeesuksesta kokonaisemman kuvan kuin vain joulu- ja pääsiäiskertomukset. Omaan uskontoon tutustuminen tarkoittaakin kristinuskon kohdalla tutustumista Jeesukseen. Kertomukset voi valita sen mukaan, että ne liittyvät kirkkovuoden ajankohtaisiin teemoihin tai että ne tukevat arjen tilanteita. Lastentarhanopettajien mielestä lapset ovat pitäneet Raamatun kertomuksista. Lapset ovat myös halunneet puhua Jumalasta, Jeesuksesta ja enkeleistä. Kun päiväkodissa on tutustuttu Raamatun kertomuksiin, lapset ovat halunneet kuulla samat kertomukset moneen kertaan. He ovat kuunnelleet kertomuksia myös CD:ltä. Koska Raamattu on kristittyjen pyhä kirja, sen kertomukset kuuluvat kristittyjen lasten uskontokasvatukseen. Päivähoidon tehtävänä on kunnioittaa jokaisen perheen katsomuksellista vakaumusta.

7 YHTEENVETO

Arto Kallioniemen (2008, 20) mukaan päivähoidon henkilöstö ei pidä lapsiryhmän jakamista mielekkäänä uskontokasvatuksen ajaksi. Monikulttuurisissa päiväkotiryhmissä uskontokasvatukseen liittyvät tilanteet koetaan ongelmallisena. Toisaalta päivähoidon yhtenä pedagogisena painoituksena on pienryhmätoiminta, jolloin päiväkotiryhmä jaetaan pienempiin ryhmiin toimintatuokioiden tai leikkien ajaksi. Pienryhmässä lapsi on osa kiinteää ryhmää, johon kuuluu n. 1/3 päiväkotiryhmän lapsista. Ryhmällä on ns. omahoitaja, joka vastaa pienryhmäpäivinä ryhmän toiminnasta sekä lasten vanhempien kanssa käytävistä varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluista. Kun ryhmä pysyy samana, lapsella on mahdollisuus tutustua omahoitajaansa. Tutun aikuisen seurassa lapselle syntyy tunne, että hänestä välitetään ja huolehditaan. Pienryhmässä lapsen on myös helpompi tutustua toisiin lapsiin. Kun lapsi on ryhmäytynyt pienryhmään, hänen on helpompi toimia isommassa ryhmässä sekä toisten aikuisten kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21, 31, 33, 34.) Kun lapset ovat ryhmäytyneet osaksi päiväkotiryhmäänsä, pienryhmiä voidaan jakaa myös eri tavalla. Kun päiväkotiryhmässä tutustutaan oman uskonnon kertomuksiin, pienryhmät voidaan jakaa esim. uskontokunnittain. Silloin ketään ei suljeta ryhmästä ja sen toiminnasta pois, vaan jokainen lapsi osallistuu pienryhmän mukana omaan toimintatuokioon, jonka teema on valittu lapsen katsomuksellista vakaumusta kunnioittaen.

Kertomuksilla ja saduilla on merkittävä rooli lapsen maailmassa. Niiden avulla lapsi tutustuu maailmaan, monipuoliseen kieleen ja harjoittelee kuuntelemista. Taiteelliset kokemukset innostavat lasta ja saavat hänet toimimaan ja oppimaan. (Stakes 2005, 19, 23, hakupäivä 28.1.2011.) Pääsiäisvaelluksen kertomukset ovat jääneet hyvin lasten mieleen. Ne ovat herättäneet tunteita, ajatuksia ja kysymyksiä. Piirustusten ja kyselylomakkeiden perusteella lapset ovat kiinnittäneet huomiota sekä lavastukseen että kertomuksiin. Lavastuksissa lapset ovat havainneet hyvin pieniäkin yksityiskohtia: takan päällä olleen kynttilän, haudan päällä olleen ruukun, yläsalissa olleen maton hapsut. Mielenkiintoinen yksityiskohta liittyy Jeesuksen opetuslapsiin. Yhdelle lapselle sanasta opetuslapsi oli syntynyt mielikuva, että kyseessä on lapsi. Sana selvästikin kaipaa selitystä pääsiäisvaelluksen alussa, mutta siitä syntyy myös mielenkiintoinen teema käsiteltäväksi päiväkodissa: Jeesus kutsuu opetuslapsia.

Jairoksen kodin lavastus on pelkistetty. Lapset ovatkin keskittyneet kuuntelemaan itse kertomusta ja kyselylomakkeiden perusteella juuri kertomus on jäänyt muutamien lasten mieleen. Järven rannalta lapset ovat kertoneet sekä näkemästään että kuulemastaan, mutta itse kertomus myrskystä, jonka Jeesus tyynnytti, on jäänyt taka-alalle. Heti vaelluksen jälkeen tehdyissä piirustuksissa neljä lasta on piirtänyt veneen ja kahdessa on kuvattu myrskyä. Pysähdyspaikka on mainittu myös seitsemässä kyselylomakkeessa (taulukko 1). Tästä voi päätellä, että pysähdyspaikka on jäänyt hyvin lasten mieleen. Jäin kuitenkin miettimään, kuinka paljon miesten ammattia eli kalastamista on syytä pitää esillä, ettei lasten huomio kiinnity liikaa lavasteisiin, vaan lapset muistaisivat myös kertomuksen myrskystä.

Yläsalin tapahtumista on piirtänyt yksi tyttö ja se on mainittu kolmessa kyselylomakkeessa (taulukko 1). Lasten huomio on kiinnittynyt lavastukseen ja roolihenkilöihin. Yksi lapsi oli kertonut, että Jeesus oli syönyt siellä pääsiäisaterian. Joinakin vuosina kertomusta Jeesuksen ja opetuslasten pääsiäisateriasta on havainnollistettu tarjoamalla lapsille leipää. Se on jätetty pois, koska järjestäjien mielestä se on keskeyttänyt lasten intensiivisen kuuntelemisen. Hygieniäkysymykset ovat olleet toisena syynä. Seija Luomarannan (2012) mukaan leivän jakamisen voisi periaatteessa ottaa jälleen osaksi kertomusta. Leivän tarjoaminen on ollut lastentarhanopettajien mielestä hyvä asia. Ehkä kertomus pääsiäisateriasta jäisi paremmin lasten mieleen, kun heille tarjottaisiin leipää. Lapset osallistuisivat kertomukseen konkreettista. Yläsalin kertomukseen ei liity samanlaisia tunteita ja tunnelmaa kuin järven rannalle, Golgatalle sekä tyhjälle haudalle, joilla lavastukset ja kertomukset välittävät voimakkaita tunteita: pelkoa, surua, iloa.

Lapset keskittyivät intensiivisesti pääsiäisvaelluksen kertomuksiin. Koska päiväkotiryhmän lasten ajattelun kehitys on konkreettisessa vaiheessa, näytelty kertomus jää hyvin lasten mieleen. Lapsi käyttää havainnointiinsa kaikkia aistejaan, joten näytelmän tunnelmalla on merkitystä ja se välittyy lapselle. Parhaiten uskonnosta avautuvat lapselle kertomukset, joiden ymmärtäminen ei vaadi lapselta älyllistä käsittelyä eli teologisten käsitteiden pohdintaa. Pääsiäisvaelluksen kertomukset välittävät lapselle paljon uskonnon sisällöstä. Ajattelun kehittymisen myötä lapsi pystyy pohtimaan kertomusten teologista eli uskonnollista merkitystä. Uskonnon sisältöä voi välittää lapsille myös leikkien, laulujen, runojen ja pelien muodossa. (Holm 2005, 60.) Nils Holmin (2005, 61, 65, 74) mukaan päivähoiton uskonto-

kasvatuksen tavoitteena on, että lapselle välittyy uskonnosta positiivinen kuva. Positiivisen kuvan muodostumiseen vaikuttavat tradition välittäjän rooli, ympäristötekijät sekä yhteiskunnan ja kulttuurin arvomaailma. Oppimisen kannalta on merkittävää, että ympäristö on lapselle henkisesti turvallinen ja mielekäs eikä siinä ole muita virikkeitä.

Pääsiäisvaelluksessa Holmin ajatuksia voidaan hyödyntää lavastuksen suunnittelussa. Näytelmä lavastetaan mielenkiintoiseksi ja turhat virikkeet, jotka voivat viedä lapsen huomion kertomuksesta, suljetaan pois. Riittävä valaistus ja fyysinen tila näytelmän seuraamiseen istuen tai seisten luovat lapselle turvallisuuden tunteen. Lapselle on myös tärkeää, että hänelle päiväkodista tuttu aikuinen on mukana. Lapsi voi halutessaan mennä tutun aikuisen luo, mutta myös jutella kokemuksistaan jälkeenpäin aikuisen kanssa. Lapselle on hyvä tarjota mahdollisuutta purkaa kokemustaan piirtäen ja jutellen, koska pääsiäisvaellus selvästikin herättää ajatuksia ja kysymyksiä: mitä ristin päällä luki, miksi Jeesus haudattiin, ristit olivat pelottavia, toinen sotilas oli surullinen. Lasten ajatukset eivät välttämättä ole helppoja, joten työntekijän on hyvä miettiä etukäteen, miten hän vastaa lasten ajatuksiin ja kysymyksiin.

Useimmat päiväkodin työntekijät pitävät uskontokasvatusta vaikeana aiheena. Syitä ovat koulutuksen puute, monikulttuuriset ryhmät sekä henkilökohtaiset syyt. Haastatteleman lastentarhanopettajat olivat myös sitä mieltä, että uskontokasvatuksen toteuttaminen on helpompaa henkilölle, jolla on läheinen suhde uskoon. Kun uskonto ei ole itselle läheinen, työntekijä tuntee epävarmuutta, osaako hän vastata ja kertoa lapsille uskonnosta oikein. On myös vaikeaa tietää, mistä uskontokasvatuksen voi aloittaa, koska uskonto on laaja aihealue.

Rovaniemen seurakunnan lapsityön yhtenä tavoitteena on tukea päivähoidon ja alakoulujen henkilöstöä uskontokasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelmassakin seurakunta määrittelee päivähoidon yhteistyötahoksi. Rovaniemen seurakunta on järjestänyt päivähoidon henkilöstölle koulutusta sekä keskusteluhetkiä tukeakseen heitä uskontokasvatuksessa. Koulutuksissa on ollut mahdollisuus tehdä mm. materiaalia kerronnan tueksi. Vuonna 2012 Rovaniemen seurakunnan kahdeksan työntekijää käy mentorointikoulutuksen. Mentorointi on menetelmä, jonka tavoitteena on tukea päivähoidon työntekijöitä uskontokasvattajina.

Mentorointi perustuu päivähoidon ja seurakunnan työntekijän väliseen luottamukselliseen kollegaohjaukseen. Se on keino jakaa kokemuksia uskontokasvatuksesta, uskonnon sisällöistä ja uskontokasvatuksen rakentamisesta. Haastatteleman lastentarhanopettajat totesivat mentoroinnista, että keskusteluista voisi saada hyviä vinkkejä, miten uskontokasvatusta voisi kuljettaa mukana läpi vuoden vähällä vaivalla. Tällä hetkellä päiväkotiryhmän uskontokasvatus on kausittaista ja toteutuu melko samanlaisena vuosittain. Tuttujen menetelmien käyttö ei vaadi liikaa vaivaa, mutta uusien asioiden valmistelu vaatisi aikaa. Lastentarhanopettajien mielestä seurakunnasta ollaan valmiita yhteistyöhön ja vierailemaan päiväkodilla. Heille on jäänyt hyvä mieli seurakunnan tuesta, vierailuista ja järjestämistä tapahtumista.

8 POHDINTA

Rovaniemen seurakunnan järjestämä pääsiäisvaellus on osa päivähoidon uskontokasvatusta. Se on pidetty ja toivottu tapahtuma, josta myös lapset pitävät. Se herätti lapsissa erilaisia tunteita ja ajatuksia sekä välitti heille kristinuskon sisältöä. Pääsiäisvaelluksen jälkeen lapset piirsivät kokemuksistaan. Kuvat olivat lapsille tärkeitä, joten palautin ne heille skannaamisen jälkeen. Lasten nimet kirjoitettiin piirustusten taakse, jotta heitä ei voida tunnistaa. Kaikissa tutkimuksissa pitää ottaa huomioon tutkimuksen eettiset näkökulmat, joita ovat Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2009, 19-20) mukaan ihmistutkimuksissa tutkittavien suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Päiväkotiryhmän lastentarhanopettajat suostuivat päiväkotiryhmänsä kanssa opinnäytetyöni tiedonantajiksi suullisen tiedon pohjalta. He saivat tavatessamme kirjallisen suunnitelman, joka on asianmukaista informaatiota (Hirsjärvi & Hurme 2009, 20). Lapset ja lastentarhanopettajat eivät ole tunnistettavissa: heidän henkilöllisyytensä ja päiväkotinsa eivät käy ilmi opinnäytetyössäni. En tarvinnut lasten vanhemmilta kirjallista lupaa toimia tiedonantajina piirtämisen muodossa, koska pääsiäisvaellus ja piirustushetki kuuluivat päiväkodin toimintaan.

Päivähoiton uskontokasvatus keskittyy suurten kirkollisten juhlapyhien yhteyteen. Juhlapyhiin liittyvien tapojen ja perinteiden välittäminen onkin yksi uskontokasvatuksen keskeisimmistä asioista. Silti uskontokasvatus on kirkollisia juhlia laajempi kokonaisuus. Uskontokasvatus on lapsen kysymyksiin tarttumista ja keskustelua lapselle ajankohtaisista asioista, omaan uskuntoon tutustumista sekä hiljentymistä. Hiljentymisellä on paikkansa kiireisen ja meluisan arjen keskellä. Ihminen tarvitsee hiljaisuutta tai hiljentymistä jaksakseen paremmin niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Hiljaisuudesta syntyy lapselle positiivinen kokemus, kun läsnä on turvallinen aikuinen, ja ilmapiiri on luottamuksellinen. Hiljentyminen yhdistää myös monia uskontoja. (Heinonen 2002, 28, 34.)

Monikulttuuriset päiväkotiryhmät haastavat työntekijät tarkastelemaan käsityksiään erilaisista uskonnoista ja tavoista. Päivähoiton pienryhmätoiminta mahdollistaa eri kirkkokuntien lasten uskontokasvatuksen tai katsomuksellisen kasvatuksen. Työntekijältä se edellyttää tutustumista eri uskontoihin, missä hyvänä yhteistyökumppanina ovat lasten vanhemmat (Mattila 2008, 66) sekä seurakunta. Mentorointi antaa päivähoiton työntekijöille mahdolli-

suuden pohtia uskontokasvatukseen liittyviä kysymyksiä seurakunnan työntekijän kanssa. Uskontokasvatuksen toteutuminen edellyttää myös päivähoidon sisällä avointa ja rohkeaa keskustelua niin johtaja- kuin työntekijätasolla.

Aloitin opinnäytetyöprosessin seurakunnan työntekijänä. Mietin opinnäytetyöhön liittyviä kysymyksiä kristillisestä perinteestä käsin ja tarkoitukseni oli selvittää, miten kirkollisia juhlia ja perinteitä käsitellään kunnallisessa päivähoitossa. Vähitellen aloin hahmottaa, mitä päivähoiton uskontokasvatuksella tarkoitetaan ja ymmärsin, että se on muutakin kuin kirkollisiin juhlapyhiin liittyvät kertomukset, perinteet ja tavat, jotka taas ovat kristillisen perinteen keskiössä. Halusin avata opinnäytetyössäni uskontokasvatuksen käsitettä ja toteuttamismahdollisuuksia, koska uskontokasvatusta pidetään vaikeana aiheena. Niin päivähoiton uskontokasvatuksen kuin seurakunnan järjestämien tapahtumien tavoitteena on välittää lapselle uskonnon sisältöä sekä positiivinen kuva uskonnosta.

Opinnäytetyöni tiedonantajien joukko oli pieni. Haastattelin vain kahta lastentarhanopettajaa, koska opinnäytetyöni kannalta olennaisempaa oli keskittyä lasten kokemuksiin. Lasten kokemukset pääsiäisvaelluksesta vahvistavat tapahtuman järjestäjien kokemuksen, että pääsiäisvaelluksella on merkitystä. Lasten ajatukset antavat suuntaa, millaisiin asioihin pääsiäisvaelluksessa on syytä kiinnittää huomiota: opetuslapsi sanan selitys, riittävä valaistus ja tila, mutta kuitenkin niin, että pysähdyspaikat välittävät siihen kuuluvan tunnelman, rooli-henkilöiden äänen käyttö, eleet ja ilmeet, joihin lapset kiinnittävät huomiota, lavastuksen ja kertomuksen yhdenmukaisuus. Pontius Pilatuksen kertomusta voisi muokata, jotta se jäisi lasten mieleen.

Lasten kokemuksia pääsiäisvaelluksesta voisi tulevaisuudessa selvittää laajemminkin. Tiedonantajiksi voisi valita useamman päiväkotiryhmän sekä koululuokkia. Laajempi aineisto antaisi laajemman kuvan lasten kokemuksista. Kouluikäisten kohdalla tutkimusmenetelmäksi sopisi haastattelu. Toinen tulevaisuuden tutkimuskohde voisi olla mentorointi: miten se on käynnistynyt Rovaniemellä, millaisena päivähoiton henkilökunta ja seurakunnan työntekijät ovat menetelmän kokeneet entä millaisia vaikutuksia sillä on ollut päivähoiton uskontokasvatukseen.

LÄHTEET

- Berg, Ellen 2009. Uskontokasvatus kunnallisissa päiväkodeissa työntekijöiden kertomana. Pro Gradu –tutkielma, Lapin Yliopisto.
- Brotherus, Annu & Hytönen, Juhani & Krokfors, Leena 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. WSOY, Helsinki.
- Hahtala, Mira & Hulkkonen, Katariina 2008. Miten 5-6-vuotiaat lapset ymmärtävät uskonnollisia käsitteitä? Uskontokasvatus päiväkodeissa ja kotona. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksikkö. Hakupäivä 29.1.2011.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pieksamaki2008/HahtalaHulkkonen.pdf
- Heinonen, Leena 2002. Hiljaisuus ja hiljentyminen. Teoksessa Saarinen, Seija (toim.) 2002. Kaikille tilaa riittää. Päivähoidon uskontokasvatus. Lasten Keskus, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Holm, Nils G 2005. Kehityopsykologisia näkemyksiä uskontokasvatukseen. Teoksessa Hilska, Päivi & Kallioniemi, Arto & Luodeslampi, Juha (toim.) 2005. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Kirjapaja Oy, Helsinki. 57-78.
- Kallioniemi, Arto 2005. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus monikulttuuristuvassa maailmassa. Teoksessa Hilska, Päivi & Kallioniemi, Arto & Luodeslampi, Juha (toim.) 2005. Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa. Kirjapaja Oy, Helsinki. 11-37.
- Kallioniemi, Arto 2008. Uskontokasvatus varhaiskasvatuksessa. Kansanlastentarhasta päiväkotiin. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-latsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki. 9-23.
- Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi 2008. Varhaiskasvatuksen arvopohja ja lapsen oikeus uskontokasvatukseen. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki. 36-38.

- Kerola, Sanna, lapsityön lehtori, Rovaniemen seurakunta. Toimintasuunnitelma 2012 ja 2013 2014 – Muu lapsityö. Sähköpostiviesti pirita.bucht@edu.tokem.fi 20.3.2012.
- Kerola, Sanna, lapsityön lehtori, Rovaniemen seurakunta. Puhelinhaastattelu 23.3.2012.
- Kokkonen, Jarmo 2008. Uskonnollisuus ja hengellisyys lapsen maailmassa. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki.74-81
- Komulainen, Jyri 2008. Miksi tarvitsemme uskontokasvatusta? Yhteiskunnalliset muutokset haastavat kasvatuksen kentän. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-latsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki. 29-33.
- Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. Oikeusministeriö, Finlex, Edita Publishing Oy (Edita). Hakupäivä 25.2.2012
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=p%C3%A4iv%C3%A4hoito%2A%20ja%20uskon%2A>
- Luomaranta, Seija, lapsityönohjaaja, Rovaniemen seurakunta. Puhelinhaastattelu 28.1.2011.
- Luomaranta, Seija, lapsityönohjaaja, Rovaniemen seurakunta. Haastattelu 4.1.2012.
- Luomaranta, Seija, lapsityönohjaaja, Rovaniemen seurakunta. Pyhäkoulutyön toimintasuunnitelma 2012. Sähköpostiviesti pirita.bucht@edu.tokem.fi 16.3.2012.
- Maaninka, Essi 2003. Rovaniemen kaupungin päivähoiton uskontokasvatus. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma, Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Mattila, Sirkka 2008. Uskontokasvatuksen orientaatio. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki. 62-68.
- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto, Saarijärven Offset Oy.
- Opetushallitus 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Hakupäivä 25.2.2012
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf

- Parviainen, Maaret 2007. Luovasti siltaa sisimpään. Kokemuksiani lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta ja luovien ilmaisumenetelmien käytöstä lasten ja nuorten ryhmässä. Teoksessa Näe minut – kuule minua, kokemuksia ryhmistä. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin Julkaisusarja nro 11. Yliopistopaino, Helsinki.
- Pesonen, Marja 2008. Mentorointi työtapana: läsnäoloa ja vastavuoroisuutta. Teoksessa Kangasmaa, Tiina & Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Lasten Keskus Oy, Helsinki. 103-113.
- Petäjä, Heljä 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa Porkka, Jouko (toim.) 2008. Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Lasten Keskus/ LK-kirjat, Helsinki. 121-130.
- Pääsiäisvaelluksen käsikirja, 2011. Rovaniemen seurakunta, Seija Luomaranta.
- Rovaniemen seurakunta, 2010. Lasten ja perheiden seurakunta arjessa ja juhlassa. Rovaniemen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämissasiakirja.
- Rusanen, Sinikka & Torkki, Kaisu 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty? Teoksessa Karppinen Seija & Puurula Arja & Ruokonen Inkeri 2001. Taiteen ja leikin lumous: 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. FINN LECTURA, Helsinki. 88-103.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto: havainnointi. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 26.3.2012 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto: triangulaatio. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 29.1.2011 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Stakes, 2005. Oppaita: 56. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Hakupäivä 28.1.2011 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Takala, Annika & Takala, Martti 1988. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. WSOY, Porvoo.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.
- Varto, Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Kirjayhtymä, Helsinki.

LIITELUETTELO

Liite 1 Hankesopimus

Liite 2 Kyselylomake

Liite 3 Teemahaastattelun runko

Liite 1 1(2)

SOPIMUS

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun sosiaalialan toimiala ja alla mainittu toimeksiantaja sopivat täällä sopimuksella opiskelijatyönä tehtävän opinnäytetyön tekemisestä alla mainituin ehdoin.

TOIMEKSIANTAJATIEDOT

Toimeksiantajan nimi ja osoite: Rovaniemen seurakunta, PL 8104, 96101 Rovaniemi

Yhdyshenkilö/työelämäohjaaja: Seija Luomaranta

Yhdyshenkilön/työelämäohjaajan yhteystiedot: p.0407317987,seija.luomaranta@evl.fi

OPPILAITOSTIEDOT

Oppilaitoksen nimi ja osoite: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, sosiaalialan yksikkö, Valtakatu 22, 94100 Kemi

Opinnäytetyön tekijä ja yhteystiedot: Pirita Bucht, Hankamutka 11, 96440 Rovaniemi

Opinnäytetyön ohjaavat opettajat: Seija Järvi ja Kaisu Vinkki p. 050 310 9549 tai 050 310 9362

OPISKELIJATYÖNÄ TEHTÄVÄN OPINNÄYTETYÖN TIEDOT

Opinnäytetyön nimi/aihe: Mitä ne lapset sano

Työn aikataulu: katso tutkimussuunnitelma

Opinnäytetyöstä aiheutuvista kustannuksista vastaa: opiskelija

Työn tulosten tekijänoikeuksista ja hyödyntämisestä sovitaan seuraavaa: Ne ovat tekijällä

Tulosten salassapidosta sovitaan seuraavaa: ei salattavaa

Työn ohjaajina toimivat: Seija Järvi ja Kaisu Vinkki

TOIMEKSIANTAJAN OPINNÄYTETYÖSTÄ MAHDOLLISESTI MAKSAMA KORVAUS

Korvaussumma: -

Korvauksen saaja: -

Korvauksen maksun ajankohta: -

Jos tähän sopimukseen tulee muutoksia, on se jokaisen osapuolen uudelleen hyväksyttävä ja allekirjoitettava.

Tämä sopimus on tehty 3 kappaleena, yksi jokaiselle sopijaosapuolelle.

Paikka: Kemi, Valtakatu 22

Aika: 25.12.2011

AMK:n edustaja
Kaisa Vinkki

Toimeksiantajan edustaja
Seija Luomaranta

Opiskelija

Opiskelija

Liite. Opinnäytetyön tutkimussuunnitelma

Liite 1 2(2)

Pirita Bucht

13.2.2011

TUTKIMUSSUUNNITELMA

Tutkimuksen tausta

Haluan selvittää opinnäytetyössäni, miten kirkollisia juhlapyhiä ja perinteitä käsitellään kunnallisessa päivähoidossa sekä mikä on esikoululaisten kokemus uskontokasvatuksesta. Haluan myös selvittää, mikä on kirkon rooli varhaiskasvatuspalveluiden tuottajana ja päivähoidon uskontokasvatuksen tukijana.

Viitekehys

Rovaniemen seurakunta järjestää pääsiäisvaelluksen (näytelmän) esikoululaisille sekä 1.-3. luokkalaisille. Opinnäytetyöni esimerkitapauksena on pääsiäisvaellukseen osallistuva esikouluryhmä.

Metodi

Tutkimusmenetelmäni on laadullinen: havainnoin lapsia vaelluksen aikana, lapset piirtävät kokemuksistaan ja heiltä myös kysellään piirustuksista, haastattelen esikouluryhmän ohjaajia sekä jaan lasten vanhemmille kyselylomakkeen. Kaikkien menetelmien tavoitteena on saada mahdollisimman monipuolinen ja kattava käsitys lasten kokemuksista. Esikouluryhmän ohjaajien haastattelulla haluan myös selvittää, miten pääsiäistä muuten käsitellään esikoulussa sekä miten pääsiäisvaellus tukee esikoulun uskontokasvatusta.

Teen aineistosta sisältöanalyysin.

Tutkimusaikataulu

Maaliskuun lopussa (pääsiäisvaellukseen ilmoittautumisten jälkeen) olen yhteydessä esikouluryhmiin ja sovin heidän osallistumisestaan opinnäytetyöni tutkimusosaan. Havainnoin esikouluryhmää pääsiäisvaelluksella viikolla 16/2011. Kyselylomake jaetaan vanhemmille ennen lasten osallistumista ja kerätään esikouluryhmän ohjaajien ryhmähaastattelun yhteydessä, joka on viikolla 18/2011. Opinnäytetyö valmistuu kevättalvella 2012.

Arvio tutkimustyön tulosten hyödynnettävyydestä

Oletan, että esikoululaisilta, heidän vanhemmiltaan ja ohjaajiltaan saadut kommentit auttavat pääsiäisvaelluksen toteuttamista tulevaisuudessa: toteutus osoittautuu toimivaksi, jolloin pääsiäisvaellusta kannattaa jatkaa sellaisenaan tai kommentit auttavat kehittämään pääsiäisvaellusta.

Liite 2 1(2)

Hyvät vanhemmat!

Lapsenne päiväkotiryhmä osallistuu Rovaniemen seurakunnan järjestämään pääsiäisvaellukseen eli pääsiäisnäytelmään. Olen Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija ja teen opinnäytetyötä siitä, millainen kokemus pääsiäisvaellus on lapsille ollut. Pyydänkin vanhempaa/ vanhempia kirjaamaan tähän lomakkeeseen, mitä lapsi kertoo pääsiäisvaelluksesta kotona. Kysymyksiä on kolme. Lomake palautetaan nimettömänä lapsen päiväkotiin **2.5.2011 mennessä**. Halutessanne saatte lisätietoja sähköpostitse pirita.bucht@edu.tokem.fi tai puhelimitse 040-5755287.

Ystävällisin terveisin

Pirita Bucht

Sosionomiopiskelija

1. Valitse vaihtoehto:

- a) Lapsi otti pääsiäisvaelluksen itse puheeksi.
- b) Lapsi kertoi pääsiäisvaelluksesta, kun kysyitte siitä häneltä.
- c) Lapsi ei kertonut mitään pääsiäisvaelluksesta.

2. Lapsi kertoi pääsiäisvaelluksesta seuraavia asioita: (Voitte listata asiat esim. ranskalaisin viivoin.)

Liite 3 1(2)

Teemahaastattelun runko 2.5.2011

Aihe: Miten kirkollisia juhlapyhiä ja perinteitä käsitellään kunnallisessa päivähoitossa sekä mikä on esikoululaisten kokemus uskontokasvatuksesta. Viitekehyksenä on Rovaniemen seurakunnan järjestämä pääsiäisvaellus.

TAUSTAT

- Työntekijöiden työhistoria
- Mikä on ryhmän ikäjakauma? Minkä verran eskareita entä nuorempia?
- Osa lapsista on käynyt ennenkin pääsiäisvaelluksella.

PÄÄSIÄISVAELLUS

- Käsitteletkö pääsiäisvaellusta lasten kanssa muuten kuin piirrokset, jotka he tekivät seuriksella? Miten lapset ovat kommentoineet pääsiäisvaellusta? Millaisia tunteita se on herättänyt? Ovatko lapset muistaneet sen, mitä ovat nähneet vai sen mitä ovat kuulleet vai sekä että?
- Ensimmäisellä tapaamisella kerroitte, että olette vieneet päiväkotiryhmänne vuosittain pääsiäisvaellukseen. Miksi olette halunneet viedä lapset pääsiäisvaellukseen? Kuka tai ketkä päiväkodissa tai ryhmässä päättävät pääsiäisvaellukseen osallistumisesta?
- Miten pääsiäisvaellus tukee päivähoiton uskontokasvatusta?

PÄÄSIÄIS-TEEMAN KÄSITTELY PÄIVÄKODILLA

- Miten käsittelette pääsiäistä lasten kanssa?

MUUT KIRKOLLISET JUHLAPYHÄT JA PERINTEET

- Mitä ja miten muita kirkollisia juhlapyhiä käsitellään? (esim. joulu, juhannus, loppiainen, Mikkelin päivä, kynttilänpäivä, laskiainen, paastonaika) Mitä lapsille on jäänyt mieleen?

Liite 3 2(2)

USKONTOKASVATUS YLEISESTI

- Mitä uskontokasvatus teidän mielestänne on? Miten toteutate uskontokasvatusta?
- Onko vuonna 2005 tehdyllä varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla ollut vaikutusta uskontokasvatukseen?
 - o Uskonnollis-katsomuksellinen orientaation ytimen muodostavat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen sekä tapoihin ja käytäntöihin perehdytään. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen ja ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan. Lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta ja symbolista kunnioitetaan, tuetaan ja vahvistetaan. Lapsia lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan vanhempien kanssa uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä.
 - o Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.
 - o Esiopetuksen etiikka ja katsomus –orientaatio muodostuu etiikasta, kulttuurisesta katsomuskasvatuksesta sekä joko uskontokasvatuksesta, elämäkatsomustieto-kasvatuksesta tai muusta opetuksesta. Etiikka on kaiken toiminnan läpäisevä periaate ja se on kaikille lapsille yhteistä. (Petäjä 2008, 128.) Sen tavoitteena on kehittää lapsen itsetuntoa ja eettistä ajattelua. Kulttuurinen katsomuskasvatus on myös kaikille yhteistä. Lapset saavat tutustua omaan sekä ryhmän muiden lasten uskontojen ja katsomusten tapoihin, joten kulttuurisella katsomuskasvatuksella on yleissivistävä merkitys. (Kallioniemi 2008, 20.)
- Jotkut voivat kokea uskontokasvatuksen vaikeana. Mitä mieltä olette uskontokasvatuksen toteuttamisesta? Mikä on työntekijän oman vakaumuksen merkitys vai onko sillä merkitystä?
- Millainen rooli seurakunnalla on päivähoiton uskontokasvatuksen toteuttamisessa?